
Kulttuureihin tutustuminen aistien avulla

Havaintoja vammaisten henkilöiden aistikokemuksista

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2013

Susanna Lindstedt

Tiia Mustonen

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijät Susanna Lindstedt ja Tiia Mustonen **Vuosi** 2013

Työn nimi Kulttuureihin tutustuminen aistien avulla

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Hämeenlinnan kaupungin Matinkulmakotien kanssa. Sen tarkoituksena oli tutkia asiakkaiden kokemuksia kulttuureihin tutustumisesta moniaistisin menetelmin. Tutkimus oli laadullinen toimintatutkimus. Tutkimusmenetelmiksi valittiin osallistuva havainnointi ja strukturoimaton ryhmähaastattelu.

Opinnäytetyö sivusi Hämeenlinnan kaupungin Pumppukehittämishanketta YKS-menetelmän kautta. YKS-menetelmä korostaa yksilöllisyyttä. Menetelmää käytetään Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kodeissa. YKS-menetelmä näkyi myös tämän opinnäytetyön tutkimusotteessa.

Tutkimus korosti terveyslähtöistä lähestymistapaa, joka on tärkeä näkökulma asiakkaan toimintakyvyn ylläpitämisen kannalta. Terveyslähtöinen lähestymistapa keskittyy asiakkaan mahdollisuuksiin. Teoreettisena viitekehiksenä tutkimuksessa olivat moniaistisuus, kulttuurinäkökulma sekä vammaisuus ja siihen liittyvät eri näkökulmat. Tutkimus toteutettiin tutkimuksen hyvien käytäntöjen mukaisesti ja eettisiä periaatteita noudattaen.

Tutkimus oli pienimuotoinen kokeilu, jota voidaan soveltaa monin eri tavoin. Tutkimus osoitti, että moniaistiset menetelmät tukevat asiakkaiden toimintakykyä ja oppimista. Tutkimuksen pienimuotoisuuden vuoksi tutkimustulokset eivät ole yleistettäviä, vaan tarkoituksena oli kerätä tutkimukseen osallistuneiden kokemuksia.

Avainsanat moniaistisuus, vammaiset, kulttuuri, toimintakyky, osallistuva havainnointi

Sivut 31 s. + liitteet 2 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Social Work

Authors Susanna Lindstedt and Tiia Mustonen **Year** 2013

Subject of Bachelor's thesis Exploring Cultures through Multisensory Stimulation

ABSTRACT

This Bachelor's thesis was made in co-operation with Matinkulma Homes which belong to the city of Hämeenlinna. The purpose was to study what kind of experiences the clients would gain from exploring cultures using multisensory stimulation. The thesis was a qualitative action research. The methods used in the thesis were participant observation and unstructured group interview.

A method called Person Centered Planning (PCP) is used in the Pumppu project which aims to develop the wellbeing services in the city of Hämeenlinna. This thesis relates to the Pumppu project because the PCP method is used in Matinkulma Homes. The PCP method is also apparent in the thesis approach. The PCP method underlines that every person is an individual.

This thesis carries a health-oriented approach which plays an important role in maintaining a client's functioning ability. This approach focuses on the client's abilities instead of his disabilities. The theoretical framework of reference consists of multisensory stimulation and the cultural perspective. Disability and various aspects related to disability are also discussed. The study was conducted according to good practice and ethical principles.

The thesis was conducted as a small-scale experiment with a potential range of applications. The results indicated that multisensory stimulation helps people with disabilities to maintain their functioning ability and to learn new things more easily. Due to the small-scale nature of the experiment the results cannot be generalized. The aim was only to examine the experiences of the participants in this particular study.

Keywords Multisensory stimulation, people with disabilities, culture, functioning ability, participant observation

Pages 31 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TYÖELÄMÄKONTAKTI.....	3
2.1	Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kodit.....	3
2.2	Yksilökeskeinen elämänsuunnitelma.....	3
3	ASIAKASRYHMÄN OMINAISPIIRTEITÄ.....	4
3.1	Vammaisuus.....	4
3.1.1	Vammaisuus ja yhteiskunta.....	5
3.1.2	Kommunikointi vammaisen henkilön kanssa.....	6
3.2	Ikääntyminen.....	7
3.3	Toimintakyky.....	8
4	KULTTUURI JA MONIAISTISUUS.....	9
4.1	Moniaistisuus.....	9
4.2	Kulttuuri.....	10
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET.....	10
6	AINEISTONKERUUMENETELMÄT.....	11
6.1	Osallistuva havainnointi.....	11
6.2	Strukturoimaton ryhmähaastattelu.....	12
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	13
7.1	Toiminta.....	13
7.2	Toimintakerrat ja havainnot.....	14
7.2.1	Aloituskerta ja sen havainnot.....	15
7.2.2	Ensimmäinen toimintakerta ja sen havainnot.....	15
7.2.3	Toinen toimintakerta ja sen havainnot.....	15
7.2.4	Kolmas toimintakerta ja sen havainnot.....	16
7.2.5	Lopetuskerta ja sen havainnot.....	17
8	AINEISTON ANALYYSI.....	17
8.1	Aineiston analyysimenetelmä.....	18
8.2	Analyysi.....	18
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	19
10	TUTKIMUKSEN ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS.....	21
11	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	23

12 POHDINTA.....	24
12.1 Tutkimusprosessi.....	24
12.2 Tutkimuksen haasteet	26
12.3 Tutkimuksen soveltaminen	27
12.4 Vammaisuusnäkökulma	27
12.5 Oman toiminnan arviointi	28
12.6 Jatkotutkimusaiheita.....	28
LÄHTEET	29

Liite 1	Havainnointilupa
Liite 2	Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen aiheena oli tutkia Matinkulma-kotien asiakkaiden aistikokemuksia kulttuureihin tutustumisesta moniaistisin menetelmin. Moniaistisia menetelmiä käytetään paljon vammaistyössä, mutta kulttuurinäkökulmaa ei tietääksemme ole tällä menetelmällä tutkittu. Tutkimus oli ajan-kohtainen, sillä vammaisille henkilöille ei mielestämme tarjota tarpeeksi virikkeitä. Hoitohenkilökunnalla on usein kiire eikä heillä ole tarpeeksi aikaa asiakkaille. Matinkulma-kotien henkilökunta (haastattelu 26.7.2013) on kanssamme samaa mieltä asiasta. Heidän mielestään kaikenlainen toiminta on tervetullutta.

Opinnäytetyön aihe muodostui yhteisistä kiinnostuksemme kohteista, joiden pääelementeiksi nousivat moniaistisuus ja kulttuurinäkökulma. Tutkimus on luonteeltaan toiminnallinen ja laadullinen. Aineiston kerääminen tapahtui osallistuvan havainnoinnin sekä strukturoimattoman ryhmähaastattelun avulla. Aineiston analyysimenetelmäksi valittiin teoriaohjaava analyysi. Asiakasryhmä valikoitui yhteisten vammaistyön opintojen perusteella. Halusimme hyödyntää opintojen aikana omaksuttuja tietoja ja taitoja opinnäytetyössä.

Tämän opinnäytetyö oli pienimuotoinen pilottikokeilu, jonka tarkoituksena oli tutkia vain tutkimuksen asiakasryhmän kokemuksia. Tutkimusta on mahdollista jatkaa ottamalla erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia tai tekemällä pidempiaikaista toimintaa. Tutkimusta voidaan myös soveltaa esimerkiksi eri asiakasryhmille tai käyttää samankaltaisia menetelmiä tutustuttamaan asiakkaita paremmin yhteen tiettyyn kulttuuriin. Asiakaslähtöisyyttä pystytään korostamaan entisestään antamalla asiakkaiden vaikuttaa toiminnan sisältöön enemmän kuin tässä tutkimuksessa on tehty. Toiminnan sisältö voidaan esimerkiksi rakentaa täysin asiakkaiden kiinnostuksen kohteiden ympärille.

Moniaistisesta työstä on tehty paljon tutkimuksia, muun muassa Sirkkola, Veikkola ja Ala-Opas (2010) ovat tutkineet moniaistisuutta teoksessa *Interdisciplinary Approach to Multisensory Work*. Opinnäytetyöhön liittyy myös Kohtaamisia moniaistisessa tilassa -hanke, mikä on Laurea ammattikorkeakoulun monikulttuurinen multisensorinen tila -hankkeesta lähtöisin. Hanke sai alkunsa vuonna 2007, ja sen tavoitteena oli alun perin tukea ikääntyviä maahanmuuttajia sekä luoda mahdollisuus palata menneisyyden maisemiin moniaistisen tilan avulla. (Romppanen & Holopainen 2009, 9.) Opinnäytetyö sivuaa myös Hämeenlinnan kaupungin Pumppuhanketta, joka korostaa yksilökeskeistä elämänsuunnitelmaa. Hanke on käynnissä Virvelinrannan päivätoimintakeskuksessa. Virvelinrannan päivätoimintakeskuksen kanssa tiivistä yhteistyötä tekevä Matinkulma-kodit käyttää myös yksilökeskeistä elämänsuunnitelmaa.

Moniaistinen toiminta on oleellinen osa yksilön hyvinvointia. Se on inhimillisen tarkoituksen ja ilon lähde eli toisin sanoen se auttaa meitä määrittämään, keitä me olemme. (Pagliano 2012, 6.) Moniaistista työtä hyödynnetään erityisesti vammaisten henkilöiden kanssa. Tutkimuksessa se auttaa

konkretisoimaan kulttuurinäkökulmaa. Materon (2004, 165) mukaan vammaisten henkilöiden on helpompi oppia konkreettisia kuin käsitteellisiä asioita. Näin ollen moniaistiset menetelmät helpottavat asiakkaiden oppimista. Kulttuurinäkökulma valittiin, jotta asiakkaat saisivat moniaististen kokemusten lisäksi uusia ja eksoottisia kokemuksia. Myös vammaisuus, toimintakyky ja ikääntyminen liittyvät olennaisesti tutkimukseen, sillä ne ovat osa asiakkaidemme elämää. Edellä mainitut käsitteet näkyvät tutkimuksessa lähinnä terveyslähtöisen lähestymistavan kautta, josta muodostui tärkeä osa opinnäytetyötämme.

Terveyslähtöinen lähestymistapa oli tässä tutkimuksessa käytössä sosionomin näkökulmasta. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä pyrittiin tukemaan toiminnallisuuden kautta. Sosiaalialan opiskelijoina ymmärrämme toimintakyvyn tärkeyden, vaikka oma lähtökohtamme sen tukemiseen poikkeaa esimerkiksi hoitotyön lähtökohdista. Emme voi täysin erottaa toimintakyvyn sosiaalista puolta muuta toimintakyvystä, sillä ne ovat yhteydessä toisiinsa. Terveyslähtöinen lähestymistapa on edellä mainitun perusteella mielestämme oikeanlainen lähestymistapa tutkimukseen.

Luvussa kaksi esitellään työelämäkontakti eli Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kodit ja kerrotaan heillä käytössä olevasta yksilökeskeisestä elämänsuunnitelmasta. Luvussa kolme käsitellään asiakasryhmän ominaispiirteitä ja niihin liittyviä keskeisiä käsitteitä. Luvussa neljä kerrotaan tutkimuksessa käyttämistämme tutkimusmenetelmistä. Luvussa viisi esitellään tutkimustehtävä ja -kysymykset. Luvussa kuusi kerrotaan aineistonkeräämisestä ja sen menetelmistä. Luvuissa seitsemän ja kahdeksan kerrotaan tutkimuksen toteutuksesta ja toimintakerroista havaintoineen. Luvussa yhdeksän käsitellään tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Luku kymmenen kertoo aineiston analyysistä ja sen menetelmistä. Luvussa 11 esitellään tutkimuksen tuloksia. Luvussa 12 esitellään tutkimuksesta tehtyjä johtopäätöksiä ja luku 13 on omaa pohdintaamme.

2 TYÖELÄMÄKONTAKTI

Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kotien kanssa. Matinkulma-kodit muun muassa tarjosivat meidän käyttöömmekö tilan toimintaa varten. Tässä luvussa kerrotaan lyhyesti Matinkulma-kodeista sekä siellä käytössä olevasta YKS-menetelmästä.

2.1 Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kodit

Matinkulma-kodeilla on pitkä historia 1970-luvulta lähtien. Nykyisessä paikassa Matinkulma-kodit ovat olleet vuodesta 1991 lähtien. Pääjärven kuntoutuskeskuksen lopetettua toimintansa Lammilla, Matinkulma-kodit laajenivat vuoden 2010 joulukuussa 10-paikkaisesta 21-paikkaiseksi asumisyksiköksi. Matinkulma-kodit keskittyy erityisesti ikääntyvien vammaisten henkilöiden asuinpalveluihin. Asukkaat saavat asua palvelukodissa elämänsä loppuun saakka ja henkilökuntaa koulutetaan saattohoitoon. (Syvänen, haastattelu 22.7.2013.)

Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kodit tarjoavat ympärivuorokautista tuettua asumista vaikeasti kehitysvammaisille henkilöille. Asumista tarjotaan kolmessa eri rakennuksessa ja asukkaille tarjotaan hyvän perushoidon lisäksi myös mielekästä yhdessä toimimista. Lisäksi asukkaita kannustetaan ylläpitämään selkeää päivärytmiä. Matinkulma-kodit tekevät tiivistä yhteistyötä Virvelinrannan päivätoimintakeskuksen kanssa. (Matinkulma-kodit 2013.)

Matinkulma-kodit odottaa saavansa opinnäytetyöltä asiakkaille vaihtelua arkeen, elämyksiä ja kokemuksia. Asiakkaiden osallistaminen on yksi tärkeä tavoite toiminnalle. Asiakasryhmä koostuu pääasiallisesti niistä asukkaista, jotka eivät osallistu Virvelinrannan päivätoimintaan. Asiakkailta on käytössä yksilökeskeinen elämänsuunnitelma, joka tukee asiakkaiden yksilökeskeisyyttä. (Syvänen, haastattelu 22.7.2013.)

2.2 Yksilökeskeinen elämänsuunnitelma

Yksilökeskeisestä elämänsuunnitelmasta käytetään lyhennettä YKS-menetelmä. Se on noussut esille Hämeenlinnan kaupungin kehittämishankkeen myötä. Menetelmä korostaa asiakkaan näkökulmasta ajattelemista. YKS-menetelmän peruslähtökohtina ovat henkilön voimaantuminen ja osallisuus sekä elämänsuunnittelu, joka lähtee hänen omista tavoitteistaan ja niiden kuuntelemisesta. Pumpu-hanke on EU-kehittämishanke, joka toimii ylimaakunnallisesti Etelä-Suomen alueella. (Hämeenlinnan kaupunki 2013.) Opinnäytetyö liittyy Pumpu-hankeeseen. YKS-menetelmä on olennainen osa hanketta.

Sosiokulttuurinen innostaminen liittyy olennaisesti YKS-menetelmään osallisuuden ja yksilöllisen ajattelutavan kautta. Kurjen mukaan (2000, 19–20) sosiokulttuurinen innostaminen on yhdistelmä osallistumisprosessiä. Innostamisen avulla pyritään edistämään sosiaalista kommunikaatiota

sekä lisäämään ihmisten välistä vuorovaikutusta. Osallistamisella tarkoitetaan yksilön ryhtymistä aktiiviseksi toimijaksi omassa elinympäristössään.

3 ASIAKASRYHMÄN OMINAISPIIRTEITÄ

Tutkimukseen osallistui Matinkulma-kotien asukkaita. Matinkulma-kotien henkilökunta valitsi tutkimukseen osallistujiksi pääasiallisesti sellaisia vammaisia henkilöitä, jotka eivät käy Virvelinrannan päivätoiminnassa. Vammaisuus on määritelty kappaleessa 3.1. Vammaisuutta käsiteltiin yleisellä tasolla syventymättä tarkemmin erilaisiin vammaisuuden muotoihin, sillä meidän asiakasryhmämme oli niin monimuotoinen emmekä halunneet luokitella asiakkaita heidän diagnoosiansa mukaan. Emme miellä asiakkaitamme ikääntyviksi vammaisiksi henkilöiksi vaan he ovat ennen kaikkea yksilöllisiä persoonia.

Tässä luvussa käsitellään asiakasryhmän ominaispiirteitä. Kappaleessa 3.1 avataan käsitettä vammaisuus, sen jälkeen omien otsikoidensa alla vammaisen henkilön elämää, vammaista henkilöä osana yhteiskuntaa sekä kommunikointia vammaisen henkilön kanssa. Kappaleessa 3.2 käsitellään ikääntymistä, koska suurin osa asiakasryhmästä oli ikääntyneitä henkilöitä. Lopuksi määritellään kappaleessa 3.3 sosiaalisen toimintakyvyn, sillä se on tärkeä osa hyvinvointia ja sen merkitys korostuu sekä henkilön ikääntyessä että vammaisten henkilöiden elämässä.

3.1 Vammaisuus

Vammaisuus voidaan määritellä vamman aiheuttamien toimintakyvyn rajoitusten kautta. Vammaisen henkilö mielletään henkilöksi, jolla on pitkäaikaisia tai pysyviä toimintarajoitteita sekä hänellä on vaikeuksia suoriutua tavanomaisista arkipäivän toimista omassa elinympäristössään. (Repo 2004, 9.) Vamma määritellään vajavuudeksi, joka pysyvästi rajoittaa henkilön fyysistä tai psyykkistä suorituskykyä. Vamma ei ole pelkästään esimerkiksi tapaturman aiheuttama, vaan se voi olla synnynnäinen tai syntyä jonkin kehitysiässä saadun sairauden seurauksena. Suomen laki ei aseta tarkkaa ylärajaa vammaisuuden alkamisiälle. Kuitenkin, jos älyllinen suorituskyky alkaa heikentyä ennen 18 vuoden ikää, se luokitellaan vammaisuudeksi. Älyllisen suorituskyvyn heikentyminen 18 vuoden ikäisenä tai sen jälkeen luokitellaan yleensä dementiaksi. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 15–17.) Keskimääräistä heikomman älyllisen suorituskyvyn lisäksi vammaisella henkilöllä esiintyy rajoituksia myös kahdella tai useammalla seuraavista: itsesääätely, kirjalliset taidot, kodinhoito, kommunikaatio, omatoimisuus, sosiaaliset taidot, terveys ja turvallisuus, työ, vapaa-aika ja yhteisössä liikkuminen. (Matero 2004, 165.)

Maailman terveysäitiö WHO on määritellyt vammaisuutta pitkään kansainvälisen tautiluokituksen ICH 10 mukaan. Kansainvälinen tautiluokitus ei kuitenkaan ota huomioon henkilön muita toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä, vaan huomioi pelkästään henkilön vamman tai sairauden. WHO laati 1980 ICIDH-luokituksen, mikä otti paremmin huomioon vamman aiheuttamat sosiaaliset haitat. Tätä luokittelua on käytetty ihan viime aikoi-

hin asti. ICIDH-luokitus jakoi sairaudet kolmeen eri luokkaan. Ensimmäisessä luokassa on sairauden tai tapaturman aiheuttama vaurio, mikä tarkoittaa ihmisen elintoiminnoissa ilmenevää puutosta tai poikkeavuutta normaalitoiminnoista, esimerkiksi kuulovaurio. Toisessa luokassa tämä puutos tai rajoitus aiheuttaa toimintavajautta, esimerkiksi henkilö ei kykene osallistumaan normaaliin keskusteluun. Kolmannessa luokassa vaurio aiheuttaa henkilölle sosiaalista haittaa, esimerkiksi sosiaalisten kontaktien väheneminen tai työpaikan menetys. Kolmannessa luokassa on kyse varsinaisesta vammaisuudesta, tässä luokassa henkilö joutuu kohtaamaan ei-vammaisten ehdoilla rakennetun yhteiskunnan vaatimukset ja tällöin sosiaaliset haitat tulevat esille. Vuonna 2001 WHO julkisti uudenlaisen vammaisuutta ja toimintakykyä koskevan ICF-luokituksen. Tämän mallin mukaan toimintakyky koostuu kolmesta osa-alueesta, joita ovat ihmisen keho, sen rakenne ja fysiologiset toiminnot, mielekäs tekeminen ja osallistuminen sekä yhteiskunta, kulttuuri, tekniikka ja elinympäristö, jotka vaikuttavat henkilön itsenäiseen selviytymiseen ja avun tarpeeseen. Tämä malli ottaa paremmin huomioon henkilön toimintakykyyn liittyviä tekijöitä sekä ympäristötekijöitä. (Repo 2004, 9–11.)

Sosiaalinen malli määrittelee vammaisuuden sosiaalisesti tuotetuksi tilaksi ja erottaa fyysiset ominaisuudet vammaisuudesta. Tämän mallin mukaan yhteiskunnan pitäisi sopeutua, koska vammaisten ongelmat ovat ensisijaisesti vähemmistöryhmien ongelmia ja ongelmat pitäisi ratkaista poliittisella toiminnalla yksilön muuttamisen sijaan. Vammaisuuden sosiaalinen malli toimii lähtökohtana monessa vammaispoliittisessa ohjelmassa, joiden mielenkiinto on kohdistunut yhteiskuntaan. Näiden ohjelmien pyrkimys on poistaa epäkohtia vammaisten henkilöiden sosiaalisesta tai fyysisestä ympäristöstä. (Repo 2004, 11–12.)

Tässä tutkimuksessa olemme määritelleet vammaisuutta soveltaen edellä mainittuja määritelmiä. Sosionomin koulutustaustan mukaisesti näemme vammaiset henkilöt ennen kaikkea yksilöinä. Terveyslähtöisen lähestymistavan mukaisesti keskityttiin vammaisten henkilöiden mahdollisuuksiin rajoittavien tekijöiden sijasta.

3.1.1 Vammaisuus ja yhteiskunta

Materon (2004, 165) mukaan vammaiset henkilöt ovat yksilöllisiä ja heillä on omat persoonansa, omat vahvuutensa ja kykynsä kuten kaikilla muillakin. Käsitteellinen ajattelu sekä uusien asioiden oppiminen on vammaisille henkilöille vaikeampaa kuin ei-vammaisille henkilöille. Vammaiset henkilöt pystyvät kuitenkin oppimaan monia samoja asioita kuin muut, he tarvitsevat siihen vain enemmän tukea. Yhtenä vammaisuuden kriteerinä on Suomessa pidetty matalaa älykkyydosamäärää, joka on alle 70. Kuitenkin älykkyys on vain yksi osa henkilön persoonallisuutta. Siihen, minkälainen aikuinen henkilöstä kasvaa, riippuu hänen elinympäristöstään, elämäkokemuksistaan, oppimisestaan sekä siitä, minkälaisen kasvatuksen hän on saanut.

Hyvä elinympäristö on edellytys tavalliselle elämälle mahdollisimman vähiin rajoituksin. Hyvä elinympäristö ei kiellä henkilön vammaisuutta tai muita rajoitteita vaan ottaa huomioon henkilön erityistarpeet ja antaa hänelle mahdollisuuden tehdä omia valintoja sekä käyttää kykyjään ja taitojaan. Yhteiskunnan tasa-arvoisena jäsenenä eläminen edellyttää ympäristöltä sen turvallisuutta, esteettömyyttä sekä toimivia sosiaalisia suhteita. (Kaski ym. 2012, 156.)

Yksilöllisillä ja tarpeenmukaisilla palveluilla voidaan vammaista henkilöä tukea elämään yhteiskunnan tasa-arvoisena jäsenenä (Matero 2004, 166). Yhteiskunnassa on kuitenkin vaikeaa ylläpitää kansalaisten yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa tapahtuvan kehityksen vuoksi. Yhteiskunnan kehittymisen myötä palvelut keskittyvät eikä lähikauppoja tai posteja palveluineen ja sosiaalisineen kontakteineen ole enää yhtä paljon kuin ennen. (Kaski ym. 2012, 338.)

Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n yleiskokouksen antama kehitysvammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan julistus täydentää muita voimassaolevia YK:n ihmisoikeussopimuksia. Tämä vammaisyleissopimus vahvistaa vammaisille henkilöille kuuluvan samat ihmisoikeudet ja perusvapaudet kuin ei-vammaisille henkilöille. Sopimuksella taataan myös yhdenvertainen kohtelu sekä TSS- oikeudet, eli taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, myös vammaisille henkilöille. (Suomen YK-liitto 2012.)

Suomen vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO) tavoittelee vastuullista ja kestävästä vammaispolitiikkaa. VAMPO:n lähtökotina toimivat YK:n vammaisyleissopimus, Euroopan unionin laajennettu yhdenvertaisuusdirektiivi sekä Euroopan neuvoston vammaispoliittinen ohjelma 2006–2015. Vammaispolitiikan tavoitteena on taata YK:n vammaisyleissopimuksen toteutuminen. (Kaski ym. 2012, 341–342.) Keskeisimpiä vammaisten oikeuksien toteutumista turvaavia lakeja ovat muun muassa vammaispalvelulaki sekä lait sosiaalitoimen asiakkaan oikeuksista ja holhoustoimesta (Kaski ym. 2012, 337).

3.1.2 Kommunikointi vammaisen henkilön kanssa

Kommunikoinnilla tarkoitetaan Vilénin, Leppämäen ja Ekströmin (2008, 19–20) mukaan tiedon, kuten omien tunteiden tai ajatusten, jakamista. Kommunikointi voidaan jakaa sanalliseen ja sanattomaan kommunikointiin. Sanallinen kommunikointi pohjautuu kieleen ja sen ymmärtämiseen. Sanoilla on omat yksilölliset merkityksensä, jotka vaihtelevat paitsi kulttuurin myös sen mukaan, miten yksilö oman kokemuspohjansa kautta ymmärtää sanallisen kommunikoinnin sisällön. Sanaton vuorovaikutus puolestaan koostuu monista yksittäisistä tekijöistä, kuten esimerkiksi ilmeistä, eleistä, äänenpainosta ja muista kielenulkoisista tekijöistä. Sanallinen ja sanaton kommunikointi voivat olla ristiriidassa keskenään.

Vammaisista henkilöistä noin 60 prosentilla on jonkinasteinen puheen tai kommunikaation ongelmia ja kolmannes heistä ei tule toimeen puheen avulla riittävän hyvin. Usein vammaisten henkilöiden puheen tuottamisen

vaikeudet ovat motorisia, kuten kurkunpään ja hengityselinten koordinaation häiriö. Suurella osalla älyllisesti vammaisista henkilöistä on kuulon alenema, joka osaltaan vaikeuttaa puheen kehitystä. Lieväkin kuulovamma vähentää henkilön keskittymiskykyä ja haittaa ymmärtämistä sekä itsensä ilmaisemista. Keskivaikea kuulovamma aiheuttaa henkilölle ymmärtämistä vaikeuksia, jotka johtuvat kieliopin puutteellisuudesta ja sanavaraston suppeudesta. Nämä ymmärtämistä vaikeudet lisäävät henkilön arkuutta sekä heikentävät hänen sosiaalista sopeutumiskykyään. Kuulovamman ja siitä seuraavien ymmärtämistä- sekä kommunikointivaikeuksien vuoksi tarvitaan usein puhetta tukevia kommunikaatiokeinoja, kuten kuvia tai viittomia. (Kaski ym. 2012, 128–132.)

Moniaistinen kommunikointi on Paglianon (2012, 52–53) mukaan tärkeä osa kaikkea kommunikointia. Moniaistisen kommunikoinnilla taustalla on ajatus siitä, että yksilöt oppivat assosiaation kautta. Assosiaatiokyky on kommunikoinnin kulmakivi. Moniaistisen kommunikoinnin ansiosta on syntynyt korkeamman tason kommunikointimenetelmät, kuten puhe ja kieli. Assosiaatiolla tarkoitetaan yksilön kykyä osata yhdistää asioita toisiinsa.

3.2 Ikääntyminen

Ikä voidaan määrittellä monesta eri näkökulmasta ja henkilö voi vanheta eri tavoin näillä eri merkitystasoilla. Kronologinen ikä kertoo henkilön kalenteri-ikänsä kertymisestä ja biologinen sekä fysiologinen ikä taas henkilön kunnosta. Subjektiiivinen ja kulttuurinen ikä määrittyy sen mukaan, mitkä ovat yhteisön odotukset ja henkilön omat tuntemukset. Länsimaissa ikääntyminen määritellään usein lääketieteellisen ja biologisen viitekehyksen kautta, jossa tarkastelun kohteena on toiminnanvajausten kehittymisprosessi. Lähestymistavaksi voidaan ottaa myös niin sanottu terveyslähtöinen lähestymistapa, jonka mukaan henkilöä voidaan kannustaa kehittämään ja ylläpitämään toimintakykyä myös hänen ikääntyessään. (Numminen & Vesala 2013.)

Ikääntyneeksi henkilö lasketaan 65 vuotta täytettyään. Ikääntyessä fyysiset sairaudet, muistisairaudet ja toimintakyvyn hauraus yleistyvät. Ikääntyvien ihmisten jaottelu iän perusteella ei kuitenkaan tuo esille henkilöiden yksilöllisiä ominaisuuksia tai ikääntymisen monimuotoisuutta. Ikääntyminen on hyvin yksilöllistä ja ikääntyvät ihmiset ovat ominaisuuksiltaan hyvin erilaisia ihmisiä, joten tämä kronologiseen ikään perustuva jako ei ota huomioon yksilöllisyyttä. (Kivelä 2012, 13–14.)

Suurella osalla vammaisista henkilöistä on nykyään odotettavissa lähes yhtä pitkä elinikä kuin ei-vammaisilla henkilöillä (Seppälä 2012, 93). Vammaisten henkilöiden eliniän kasvun vuoksi ikääntymisen määrittely on vaikeutunut. Monivammaisuus kuluttaa elimistöä enemmän ja nopeammin, mikä johtaa varhaisiin sekundaarisiin vanhenemismuutoksiin ja tämä vaikeuttaa ikääntymisen määrittelyä. (Numminen & Vesala 2013.) Tilastokeskuksen (2012) mukaan vuonna 2011 vastasyntyneiden elinajanodote oli Suomessa miehillä 77,17 vuotta ja naisilla 83,53 vuotta.

Ikääntyminen tuo mukanaan haasteita kaikenlaiselle toiminnalle. Ikääntyneet asiakkaat voivat joutua olemaan poissa toiminnasta heikentyneen kuntonsa, hoidollisten toimenpiteiden tai menehtymisen vuoksi. Ikääntyneen henkilön ystäväpiiriin kuuluvien läheisten menehtyminen vaikuttaa henkilön sosiaaliseen toimintakykyyn. Menehtyminen on osa ikääntyneen elämäntilannetta, sillä menehtymisen todennäköisyys ihmisen ikääntyessä kasvaa.

3.3 Toimintakyky

Toimintakyky ja siten myös terveyslähöisen lähestymistapa, ovat oleellisia tutkimuksessamme, sillä tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat vammaisia, ikääntyviä henkilöitä. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden toimintakyvyn ylläpitäminen on erityisen tärkeää heidän elämänlaatussa kannalta. Kulttuurisen moniaistisen toiminnan avulla haluamme osaltamme auttaa ylläpitämään asiakkaiden toimintakykyä. Terveyslähöistä lähestymistapaa käsiteltiin ikääntymisen yhteydessä.

Toimintakyvyllä tarkoitetaan kaikkia kehon toimintoja ja toimintaa, jota jonkin toimintahäiriön tai sairauden omaava henkilö tekee tai voi tehdä. Toimintakyvyllä tarkoitetaan myös henkilön osallisena oloa elämäntilanteessaan. (Kaski ym. 2012, 15.) Toimintakyky koostuu Lähdesmäen ja Vornasen (2009, 17–19) mukaan neljästä eri osa-alueesta, joita ovat fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja hengellinen. Nämä osa-alueet muodostavat kokonaisuuden ja niiden ollessa tasapainossa keskenään voidaan sanoa henkilön toimintakyvyn olevan hyvä. Toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa järjestämällä voidaan parantaa arjessa selviytymistä. Tällaista toimintaa on esimerkiksi tutkimuksen kulttuurinen moniaistinen toiminta.

Ihminen on toisen ihmisen seuraan hakeutuva sosiaalinen olento, jolle yhdessä olemisen tarpeen tyydyttyminen synnyttää hyvinvointia (Niemelä 2009, 216.) Toimivat sosiaaliset suhteet sekä vuorovaikutus ovat olennainen osa ihmisen sosiaalista toimintakykyä. Osallistuminen ja ajanvietäminen muiden ihmisten kanssa tuovat elämään mielekkyyttä.

Sosiaaliset taidot ovat osa sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisesti toimintakykyinen vanhus kykenee olemaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Vanhuksen sosiaalinen tukiverkosto muodostuu kaikista hänen vuorovaikutusverkostoistaan. Toimiva sosiaalinen verkosto on tärkeimpiä peruspilareita vanhuksen toimintakyvyn kannalta. Sosiaalinen toimintakyky on tärkeä osa henkilön toimintakyvyn kokonaisuutta ja se on tärkeässä asemassa muiden toimintakyvyn osa-alueiden tukemisessa. (Lähdesmäki & Vornanen 2009, 24–25.)

4 KULTTUURI JA MONIAISTISUUS

Tutkimuksemme hyödyntää moniaistisia menetelmiä ja sisältää kulttuurilisen näkökulman. Edellä mainittuja käsitteitä avataan omien otsikoidensa alla. Tarkoitus on tutustuttaa asiakkaita eri kulttuurien aistittaviin piirteisiin. Moniaistisuuden avulla pyrimme antamaan asiakkaille uusia kulttuurikokemuksia.

Tässä luvussa määritellään, mitä kyseiset käsitteet tarkoittavat, sekä kerrotaan, miten ne liittyvät tutkimukseen. Ensimmäisenä avataan käsite moniaistisuus, sillä tutkimuksen pääpaino on moniaistisissa menetelmissä. Seuraavaksi määritellään kulttuuri, sillä sekin on tärkeä osa tutkimusta. Lopuksi oman otsikkonsa alla käsitellään molempia käsitteitä yhdessä.

4.1 Moniaistisuus

Pagliano (2012, 3-4) määrittelee ihmiset moniaistisiksi olennoiksi, jotka elävät moniaistisessa ympäristössä. Hän myös määrittää aistien aktivoimisen niin, että jokin ärsyke tunkeutuu aistihermoreseptoriin. Esimerkiksi kaikki, mitä näemme ympärillämme, ovat näköärsykykkeitä. Nämä näköärsykykkeitä aktivoivat näköaistiamme. Moniaistisella aktivoimisella tarkoitetaan puolestaan sitä, että useampaa kuin yhtä aistia aktivoidaan yhtäaikaista. Sekä Paglianon (2012, 6) että Hulseggen ja Verheulin (1987, 16–18) mukaan aisteiksi lasketaan kaikki perusaistit eli näkö-, kuulo-, haju-, maku, ja tuntoaisti. Hautalan (2012, 62) mukaan aistien aktivoimisen avulla voidaan vahvistaa yksilön hyvinvointia esimerkiksi käyttämällä kuvia.

Sirkkola (2010) määrittelee multisensorisen työn sateenvarjo-termiksi, jolla viitataan kaikkiin toiminnallisiin ja luoviin työmenetelmiin, joita käytetään hyvinvointialalla, opetuksessa sekä kulttuurissa. Moniaistisessa työssä hyödynnetään ihmisen moniaistisuutta ympäristön ja kokemusmaailman suhteen. Pagliano (2012, 4) määrittelee sateenvarjo-termin seuraavalla tavalla: se on raja-alue, jossa aisti loppuu ja yksilön tiedostaminen alkaa. Tiedostaminen on prosessi, jossa yksilö tulee tietoiseksi ärsykykkeitä ja alkaa tunnistaa sekä tulkita sitä. Sateenvarjo-termi korostaa aistien ja tiedostamisen välistä yhteyttä. Myös Hulsegge ja Verheul (1987, 15) korostavat tätä yhteyttä. Heidän mukaansa yksilö koostuu neljästä eri aspektista, jotka ovat keskenään yhteydessä. Nämä aspektit ovat aistihavainnot, ajatteleminen, tunteet ja käyttäytyminen.

Moniaistisia menetelmiä harjoitetaan usein moniaistisissa tiloissa. Pagliano (2012, 69–78) jakaa moniaistiset tilat erilaisiksi huonetyypeiksi niiden käyttötavan mukaan. Yleisimmin käytetty moniaistinen tila on valkoinen huone, sillä se on helposti muunneltavissa. Tutkimuksessa käytetty tila oli lähinnä valkoista huonetta. Se oli yksinkertainen, vaalea ja helposti muunneltava. Tilaa muunneltiin mukana tuodulla rekvisiitilla.

Kaikkein vanhin aisti on hajuaisti. Sen avulla saadaan luotua positiivisia tunteita sekä herätettyä muistoja ja voimakkaita tunnetiloja. (Hautala 2012, 29.) Hajuaistin avulla voidaan myös vaikuttaa mielentilaan (Hulsegge & Verheul 1987, 17). Paglianon (2012, 15) mukaan maku- ja hajuaisti

ovat yhteydessä nenän, silmien, suun ja kurkun limakalvoihin. Tämän yhteyden kautta yksilö tuntee esimerkiksi mentolin raikkauden ja chilipaprikan tulisuuden. Makuaisti erottaa neljä eri makutyyppeä: suolainen, makea, hapan ja kitkerä. Hautalan (2012, 52) mukaan kuulo on tärkeä aisti, sillä äänen on havaittu vaikuttavan yksilöihin. Musiikin avulla voidaan esimerkiksi aktivoida muistia, vireyttä, liikkumista sekä tunteita.

Tuntoaisti on Hulseggen ja Verheulin (1987, 16) mukaan tärkein aistimme. Pagliano (2012, 7) puolestaan korostaa kaikkien aistien yhteistyötä. Tässä opinnäytetyössä lähdetään siitä lähtökohdasta, että kaikki aistit ovat yhtä tärkeitä. Siksi haluammekin hyödyntää kaikkia aisteja sen sijaan, että keskittyisimme esimerkiksi vain yhteen tiettyyn aistiin.

Sirkkolan (haastattelu 20.8.2013) mukaan aisteihin lasketaan myös liike- ja tasapainoaistit. Näin ollen aistien kokonaislukumääräksi muodostuu noin 160. Tutkimuksestamme nämä aistit rajattiin pois, koska tutkimus oli vain pienimuotoinen ja lyhytaikainen kokeilu. Tämän vuoksi tutkimusaihe rajattiin koskemaan viittä perusaistia, jotta tutkimus pysyisi tiiviinä ja kattavana.

4.2 Kulttuuri

Kulttuurille on lukemattomia erilaisia määrittelyjä, se voidaan tulkita niin sanotuksi korkeakulttuuriksi tai se voidaan tulkita olevan jonkin ryhmän yhtenäisenä käyttäytymismallina, itsestäänselvyyksien järjestelmänä (Räty 2002, 42; Tiittula 1997, 33). Tässä opinnäytetyössä kulttuurilla tarkoitetaan nimenomaan jälkimäistä eli kansojen käyttäytymismallia. Rädyn (2002, 42) ja Tiittulan (1997, 33) määrittelevät kulttuurin opittuna, ihmisten ja kansojen arvostamana ja uskomana. Heidän mukaansa kulttuuri on jotain, mitä on historiansa aikana opittu tekemään. Kulttuurin jäseneksi ei synnytä, vaan siihen kasvatetaan sosialisaatioprosessin kautta.

Kulttuurien kohtaamisen tarkoituksena on luoda tasa-arvoisuutta sekä yksilöiden että kulttuurien välille ja sopia yhteisesti hyväksytyjä rajoja sekä normistoja (Räty 2002, 46). Tämän opinnäytetyön toiminnan aikana asiakkaat kohtasivat kolme erilaista kulttuuria. Kulttuureista kaksi oli etukäteen valittu ja kolmannen valintaan he saivat itse osallistua.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KYSYMYKSET

Tutkimuksen aihe oli tarkoin rajattu. Siitä pyrittiin tekemään tiivis ja mahdollisimman kattava kokonaisuus. Laadullinen toimintatutkimus oli kokeilumuotoinen pilotti eikä sillä sen vuoksi ole haettu yleistä pätevyyttä, vaan sen tarkoitus oli tutkia vain tutkimukseen osallistuneiden kokemuksia.

Toimintatutkimuksen tutkimustehtävä oli tutkia, minkälaisia kokemuksia Matinkulma-kotien asiakkaat saivat moniaistisesta toiminnasta, jonka avulla oli tarkoitus tutustua eri kulttuureihin. Toiminta ja haastattelurunko (liite 2) suunniteltiin vastaamaan tutkimustehtävää ja -kysymyksiä. Toiminta suunniteltiin vastaamaan tutkimuksen asiakasryhmän toimintakyky-

jä ja tarpeita. Toimintaa muokattiin tutkimusprosessin aikana paremmin asiakasryhmälle sopivaksi, kun jokin toimintamuoto havaittiin toimimattomaksi.

Tutkimuskysymykset:

- Minkälaisia kokemuksia asiakkaat saivat moniaistisesta toiminnasta?
- Minkälaisia kokemuksia asiakkaat saivat kulttuureihin tutustumisesta?

6 AINEISTONKERUUMENETELMÄT

Opinnäytetyöhön valittiin laadullinen toimintatutkimus. Tutkimukseen valittiin toiminnallisuus, koska siitä saa mielestämme teoriaan yhdistettynä kompaktin paketin. Laadullisuus valittiin, koska se tukee yksilöllisyyttä. Syrjälän, Ahosen, Syrjäläisen ja Saaren (1994, 126) mukaan laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään yksilön toimintaa tai ajattelua sen sijaan, että niitä pyrittäisiin selittämään tilastollisten menetelmien, riippuvuussuhteiden tai syy-seuraussuhteen avulla.

Aineistoa kerättiin osallistuvalla havainnoinnilla sekä toiminnan loppuun haastattelemalla työntekijöitä. Havainnointia varten pyydettiin asiakkaiden suostumus (liite 1). Haastattelussa sovellettiin aiemmin asiakkaiden haastattelua varten luotua haastattelurunkoa (liite 2). Työntekijöitä haastateltiin lopetuskerralla aikaisemmasta suunnitelmasta poiketen asiakkaiden kommunikointihaasteiden vuoksi. Haastattelujen tavoitteena oli saada luotettavuutta aineistolle. Havainnointi ja haastattelu ovat laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Lisäksi koko prosessin aikana pidettiin yhteistä tutkimuspäiväkirjaa, mikä auttoi itsereflektoinnissa sekä toimi oppimisen ja ammatillisen kasvun tukena.

6.1 Osallistuva havainnointi

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu itse aktiivisesti tutkimuksensa tiedonantajien kanssa tapahtuvaan toimintaan. Mitä toimintatutkimuksellisempi näkökulma tutkimuksessa on, sitä aktiivisemmin tutkija voi toimintaan osallistua. Sosiaaliset vuorovaikutustilanteet ovat tärkeä osa tiedonhankintaa osallistuvassa havainnoinnissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 82; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 216.)

Havainnoinnin etuja on välitön ja suora tieto, jota sen avulla saadaan. Havainnoin avulla päästään myös luonnollisiin ympäristöihin, sen avulla päästään tutkimaan todellista elämää. Havainnointi sopii hyvin menetelmäksi, kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 213.)

Havainnoinnin yhtenä heikkoutena on, että havainnoija saattaa läsnäololleen vaikuttaa tilanteeseen. Tätä haittaa voidaan pienentää siten, että havainnoija tutustuu havainnoitaviin ennen itse havainnointia. Tutkimuksen

objektiivisuus voi kärsiä, mikäli havainnoija kiintyy liikaa tutkittavaan ryhmään tai tilanteeseen. Havainnoinnin avulla kerättyä tietoa ei aina pysty kirjaamaan välittömästi, vaan havainnoijan täytyy luottaa muistiinsa ja kirjata tekemänsä havainnot myöhemmin. Havainnointi on yleensä aikaa vievä menetelmä, mutta opinnäytetyötä tekevällä opiskelijalla ei yleensä ole aikaa pitkäaikaiseen havaintojen keruuseen. Havainnointiin tarvittavan ajan tarve vähenee, mikäli havainnointi on hyvin suunniteltu. Havainnointiin menetelmänä liittyy myös eettisiä ongelmia, kuten esimerkiksi kuinka tarkkaa tietoa havainnoitavilla tulee olla havainnointiprosessista. (Hirsjärvi ym. 2009, 213–214.)

Osallistuvalla havainnoinnilla keskityttiin keräämään tietoa asiakkaiden omakohtaisista kokemuksista. Tehtyjä havaintoja tuettiin myös henkilökunnan näkemyksillä, joita kerättiin lopetuskerralla haastattelemalla heitä. Osallistuva havainnointi toimii hyvin laadullisen toimintatutkimuksen aineistonkeräämismenetelmänä, koska itse osallistumalla tutkijat ovat tasa-vertaisia asiakkaiden kanssa. Tutkijoiden ollessa tasa-vertaisia asiakkaiden kanssa he saavat helpommin luotettavaa tietoa asiakkaiden kokemuksista.

Vammaisten henkilöiden osallisuudella on omat haasteensa ja mahdollisuutensa. Esimerkiksi toimintakyky saattaa rajoittaa osallisuutta. Olemme kuitenkin vakaasti sitä mieltä, että kannattaa enemmän keskittyä mahdollisuuksiin, sillä rajoitteiden kohdalla voi aina keksiä vaihtoehtoisia tapoja osallistaa asiakkaita. Maailma on täynnä mahdollisuuksia, kun haasteisiin vain osaa suhtautua oikealla tavalla. Tästä syystä tutkimuksessamme korostuu terveyslähtöinen lähestymistapa.

6.2 Strukturoimaton ryhmähaastattelu

Strukturoimaton haastattelu koostuu avoimista kysymyksistä, joissa edellisen kysymyksen vastaus tuottaa seuraavan kysymyksen. Haastattelu muistuttaakin paljon tavanomaista keskustelua, kuitenkin haastattelijan tärkeimpänä tehtävänä on syventää vastauksia sekä rakentaa haastattelun jatko saatujen vastausten varaan. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 45.) Haastattelussa ei kuitenkaan keskustella ihan mistä tahansa, vaan haastattelun sisältö liittyy aina tutkimustehtävään. Haastattelijan tehtävänä on pitää keskustelu tutkimuksen aiheessa, mutta samalla annettava haastateltavan puhua vapaasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 76.)

Haastattelun etu aineistonkeruumenetelmänä on sen joustavuus. Haastattelija pystyy esittämään kysymykset siinä järjestyksessä kuin katsoo aiheelliseksi. Haastattelija pystyy myös tarvittaessa toistamaan kysymykset ja näin selventää kysymyksiä ja oikoa mahdollisia väärinkäsityksiä. Haastattelun aikana haastattelija pystyy myös havainnoimaan haastateltavia ja saada tietoa siitä miten haastateltava asian ilmaisee, ei vain sitä, mitä hän sanoo. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Haastattelun käyttäminen aineistonkeruumenetelmänä ei ole aivan ongelmaton. Haastattelun tekeminen on aikaa vievää sekä vaatii haastattelijan roolin ja tehtävien omaksumista. Haastattelemalla kerätyn aineiston luotettavuutta saattaa vähentää haastateltavan halu miellyttää haastattelijaa.

Myös konteksti ja tilanne vaikuttavat oleellisesti haastatteluaineistoon, joten tuloksia ei pitäisi yleistää liikaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 206–207.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen suorittivat Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Susanna Lindstedt ja Tiia Mustonen. Ohjaavana opettajana toimi sosiaalialan yliopettaja Marja Sirkkola. Asiakasryhmä muodostui Hämeenlinnan kaupungin Matinkulma-kodin asiakkaista. Työelämäohjaajana toimi Matinkulma-kotien palveluyksikön esimies Sirkka-Liisa Syvänen.

Tutkimus suunniteltiin alun perin viidelle henkilölle. Tutkimukseen osallistui kaiken kaikkiaan kuusi eri henkilöä kolmen henkilön jäädessä toiminnasta pois. Ryhmään osallistuneilla henkilöillä on erilaisia ja eriasteisia vammaisuuden diagnooseja. Kaikki ryhmään osallistuneet henkilöt tarvitsivat tukea liikkumisessa sekä kommunikoinnissa, toiset enemmän kuin toiset. Tässä tutkimuksessa emme ole käyttäneet kommunikoinnin apuna puhetta tukevia kommunikaatiomenetelmiä, kuten viittomia tai kuvia. Kaikki asiakkaat ovat ymmärtäneet puhetta ilman kyseisiä apumenetelmiä. Olemme kuitenkin käyttäneet yksinkertaisia lauserakenteita, sanoja ja kieltä. Muotoilimme esimerkiksi kysymykset niin, että niihin pystyi vastaamaan joko ”kyllä” tai ”ei”. Lisäksi kommunikoinnin peruseräkkeiden mukaisesti katsoimme silmiin asiakkaita heille puhuttaessa ja tulimme heitä lähemmäs.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia Matinkulma-kotien asiakkaiden kokemuksia kulttuurisesta moniaistisesta toiminnasta. Tutkimuksen raportissa oli selkeästi kaksi erillistä, mutta kuitenkin toisiaan tukevaa osiota: teoreettinen ja toiminnallinen osuus. Tutkimuksen tarkoituksena oli yhdistää käsitteet moniaistisuus ja kulttuuri siten, että moniaististen menetelmien avulla asiakkaat tutustuvat kolmeen eri kulttuuriin. Moniaististen menetelmien avulla on tarkoitus aktivoida kaikkia ihmisen aisteja.

7.1 Toiminta

Toimintakertoja oli viisi ja niiden pituus oli 30–45 minuuttia. Ensimmäinen toimintakerta muodostui tutustumisesta asiakkaisiin ja viimeinen toimintakerta oli varattu lopetusjuhalle ja kulttuurien muisteleamiseen, jolloin varsinaisia toimintakertoja oli kolme. Tutustumiskerralla keräsimme osallistujilta luvat havainnointia varten sekä tiedustelimme mahdollisia allergioita. Toimintakertojen teemaksi valittiin yksi kulttuuri kullekin toimintakerralle. Jokainen toimintakerta sisälsi aina kyseiseen kulttuuriin liittyvää musiikkia, jotain maisteltavaa ja/tai haisteltavaa sekä muuta materiaalia. Jokaisen toimintakerran jälkeen haastattelimme toimintaan osallistuneita asiakkaita sekä refleктоimme tutkimuspäiväkirjaan toimintaa ja siitä keräämiämme havaintoja. Toimintaa varten suunniteltiin kiinteä toimintakaava, joka toistuu samana jokaisella toimintakerralla. Toiminnan tuttuudella pyrittiin luomaan rutiini ja sitä kautta totuttamaan asiakkaat nopeasti sekä toimintaan että tutkimuksen tekijöihin. Mielestämme kun toiminta ja

tutkimuksen tekijät tulevat tutuiksi, on asiakkailta odotettavissa enemmän kommunikointia.

Valitsimme itse kaksi kulttuuria ja kolmanneksi kulttuuriksi valitsimme neljä vaihtoehtoista kulttuuria, joista asiakkaat saivat valita yhden. Halusimme tutustuttaa heitä mahdollisimman erilaisiin kulttuureihin, joten valitsimme kaksi suomalaisesta kulttuurista poikkeavaa kulttuuria. Osallistaan valintaan vaikutti myös materiaalin hankinta. Tunsimme nepalilaisen ja meksikolaisen kulttuurin edustajia, joten heidän kauttaan saimme sekä hankittua materiaalia että ensikäden tietoa kulttuureista. Osallistimme asiakkaita antamalla heidän valita kolmannen kulttuurin. Osallistamalla asiakkaita he pääsevät itse vaikuttamaan heitä koskevaan asiaan sen sijaan, että joku ulkopuolinen tekisi päätöksen heidän puolestaan. Halusimme saada asiakkaiden oman äänen kuuluviin.

Toimintakerrat toistivat aina samaa kaavaa. Toiminta aloitettiin musiikin kuuntelemisella. Musiikkikappaleet valittiin kulttuurin mukaan ja ne edustivat jokaista kulttuuria. Esimerkiksi nepalilaisella toimintakerralla soitettiin nepalilaista kansanmusiikkia kutumbaa. Musiikkia jätettiin myös soimaan taustalle toiminnan ajaksi, joten toiminnan edetessä aktivoitiin kahta aistia yhtä aikaa. Toiminta oli asiakaslähtöistä ja jokaiselle yksittäiselle toiminnalle varattiin riittävästi aikaa. Jokaiseen kulttuuriin liittyen valittiin keskimäärin kolme maustetta tai yrtyä, joita jokainen asiakas sai omaan tahtiinsa haistella ja tunnustella. Toiminta toteutettiin yksi asiakas kerrallaan. Kun kaikki haisteltavat oli käyty läpi, siirryttiin seuraavaan toimintaan eli katseltiin ja tunnusteltiin kulttuurille ominaisia esineitä. Esimerkiksi amerikkalaisella kulttuurikerralla soviteltiin cowboy-hattua ja nepalilaisella kulttuurikerralla tutustuttiin hindujen Ganesha-jumalapatsaaseen. Lopuksi nautiskelimme kulttuureihin liittyviä juomia, kuten meksikolaisella kulttuurikerralla maistelimme lämmintä kaakaota. Valitsimme maisteltaviksi kulttuureihin liittyvät juomat, koska tiesimme, että kaikki asiakkaat eivät pysty syömään kiinteätä ruokaa. Keskustelimme asiakkaiden kanssa sekä toiminnan aika että sitä ennen ja sen jälkeen toimintakertaan liittyvästä kulttuurista.

7.2 Toimintakerrat ja havainnot

Toiminta koostui viidestä kerrasta, joista ensimmäinen oli tutustumista varten, kolme seuraavaa varsinaista toimintaa varten ja viimeinen kerta yhteistä lopetusta ja muistelua varten. Kaikki toimintakerrat ajoittuivat heinäkuulle 2013. Toimintaan osallistui kaiken kaikkiaan kuusi asiakasta, vaikka alun perin asiakkaita oli tarkoitus olla viisi. Erillisille toimintakertoille osallistui kolmesta neljään henkilöä. Toiminta järjestettiin Matinkulma-kotien tiloissa. Toimintatila pysyi samana koko toiminnan ajan. Pääasiallisesti materiaalit toimintaa varten opiskelijat toivat mukanaan.

Tässä luvussa kerrotaan jokaisesta toimintakerrasta ja niihin liittyvistä havainnoista. Jokainen toimintakerta on käsitelty omassa luvussaan. Luvussa yhdeksän tutkimuksen tuloksien yhteydessä kerrotaan yksityiskohtaisemmin jokaisen asiakkaan henkilökohtaisista kokemuksista.

7.2.1 Aloituskerta ja sen havainnot

Toiminta alkoi torstaina 4.7.2013 tutustumiskerralla. Viidestä asiakkaasta kolme osallistui ensimmäisen kerran toimintaan. Läsä olivat Pekka, Kalle ja Liisa. Matti ja Maija olivat estyneitä tulemaan paikalle hoidollisten toimenpiteiden vuoksi. Ensimmäisen kerran teemaksi muodostui Suomi. Asiakkaat tutustuivat moniaististen menetelmien keskeisiin elementteihin kuuntelemalla suomalaista musiikkia, tunnustelemalla, haistelemalla ja maistelemalla suomalaisia yrtejä. Yrteiksi valittiin persilja ja tilli.

Toimintahetki alkoi musiikin kuuntelulla, jonka tarkoituksena oli orientoida asiakkaat tulevaan toimintaan. Koko toiminnan ajan taustalla soi hiljennetty taustamusiikki, joka auttoi asiakkaita rentoutumaan. Asiakkaat pitivät erityisesti vanhoista suomalaisista kappaleista. Toiminta jatkui yrteihin tutustumalla. Ensimmäiseksi yrtejä haisteltiin ja tunnusteltiin, jonka jälkeen Kalle ja Liisa rohkaistuivat maistamaan niitä.

7.2.2 Ensimmäinen toimintakerta ja sen havainnot

Ensimmäisen toimintakerran teemana oli nepalilainen kulttuuri. Toiminta järjestettiin 9.7.2013 ja siihen osallistui Maija, Kalle, Liisa ja Pekka. Matilla oli huono päivä eikä hän halunnut osallistua toimintaan. Toimintakerta aloitettiin nopathaya-musiikin kuuntelulla, jotta asiakkaat saivat orientoitua tulevaan toimintaan. Kappaleen nimi oli Taal ko pani. Taustamusiikkina soitettiin nepalilaista kansanmusiikkia kutumbaa. Koko toiminnan ajan näytettiin erilaisia nepalikulktuuriin liittyviä kuvia PowerPointesityksen avulla. Asiakkaat tutkivat Nepalin lippua sekä Ganesha-jumalapatsasta, jotka oli tuotu paikalle toimintaa varten. Toiminnan alussa haisteltiin erilaisia mausteita. Mausteina oli kaneli, chili, kurkuma ja itämainen mausteseos. Lopuksi juotiin nepalilaista teetä, joka valmistettiin paikan päällä. Kyseinen tee oli maidolla, sokerilla ja ripauksella kanelia maustettua mustaa teetä.

Liisa, Kalle ja Maija kommentoivat toimintaa mukavaksi. Pekka ei kommentoinut toimintaa ollenkaan. Erityisesti tee tuntui olevan asiakkaiden mieleen. Musiikki oli erilaista, kuin mihin asiakkaat olivat tottuneet, mutta Liisa innostui rummuttamaan kädellä pöytää musiikin tahtiin. Osa mausteista osoittautui asiakkaille tutuiksi ja osa oli uusia tuttavuuksia. Niistä syntyi miellelyhtymiä, esimerkiksi kanelista tuli mieleen pulla. Tosin Liisan mielestä kaikkia muitakin mausteita laitetaan pulliin. Liisa antoi myös palautetta siitä, että meillä ei ollut kahvia, pullaa tai leipää. Kalle olisi mieluummin keskustellut muista aiheista, kuten jääkiekosta. Maijan ja Pekan kommunikointi oli vähäistä.

7.2.3 Toinen toimintakerta ja sen havainnot

Toinen toimintakerta pidettiin 12.7.2013. Sen teemana oli Meksikon kulttuuri. Mukana oli Kalle, Matti, Pekka ja Maija, sillä Liisa jäi kokonaan pois toiminnasta. Elävää musiikkia käytettiin sekä toimintaan orientoitumiseen että taustamusiikkina. Toiminta aloitettiin tutun kaavan mukaisesti

haistelemalla mausteita. Mausteina olivat minttu, jeera eli juustokumina ja neilikka. Sen jälkeen tunnusteltiin chilipaprikaa. Lisäksi katseltiin ja kokeiltiin sombreroja eli meksikolaisia hattuja sekä maisteltiin lämmintä kaakaota. Asiakkaat valitsivat kolmannen kulttuurin neljästä eri vaihtoehdosta lippujen perusteella. Kolmanneksi kulttuuriksi valittiin yksimielisesti Amerikan kulttuuri. Matti ei halunnut osallistua valintaan.

Kalle ja Pekka pitivät toiminnasta. Erityisesti elävä musiikki, kaakaon maistelu ja chilin tunnustelu olivat asiakkaille mieleen. Matti ei pitänyt toiminnasta ollenkaan eikä suostunut osallistumaan, hän oli vain paikalla ja antoi palautetta toiminnan päätteeksi. Matti olisi mieluummin halunnut keskustella omasta uskonnostaan. Maija ei kommentoinut toimintakertaa ollenkaan, mutta piti kaakaosta. Matti ei suostunut maistamaan kaakaota, vaan kertoi juovansa mieluummin kahvia. Pekan lempitoiminta oli selkeästi chilipaprikan tunnusteleminen, minkä hän osoitti hymyilemällä. Kalle piti erityisesti musiikista ja kaakaosta, minkä hän ilmaisi sanallisesti. Huomasimme, että tutkimuksen tekijät ja toimintamalli olivat tulleet asiakkaille tutummiksi, sillä he olivat silminnähden rennompia kuin aikaisemmilla kerroilla. Pekka kommunikoi enemmän kuin aiemmilla kerroilla, mutta Kalle ja Maija olivat hiljaisempia. Kallen ja Maijan hiljaisuuteen saattoi vaikuttaa muusikon läsnäolo. On myös mahdollista, että heillä on ollut huono päivä.

7.2.4 Kolmas toimintakerta ja sen havainnot

Kolmas toimintakerta pidettiin 22.7.2013 ja sen teemana oli asiakkaiden valitsema Amerikan kulttuuri. Toimintaan osallistui Kalle, Maija ja Siiri. Ryhmäämme otettiin Siiri uudeksi jäseneksi, sillä Liisa ja Pekka jäivät toiminnasta kokonaan pois eikä Matti halunnut enää osallistua. Toiminta aloitettiin kuuntelemalla Yhdysvaltojen kansallislaulu. Taustamusiikkina soitettiin Johnny Cashin kantrimusiikkia. Toiminnan aikana haisteltiin grillausmaustetta, marinointikastiketta, valkosipulirouhetta, oreganoa ja basilikaa. Sen jälkeen haisteltiin ja tunnusteltiin maissintähkää ja popcornia. Matti ja Siiri myös maistoivat popcornia. Toiminnan aikana maisteltiin myös Coca-Colaa ja katseltiin Miss Amerikka -barbieta sekä tunnusteltiin lelukrokotiilia. Lopuksi tutustuttiin pikkuautoihin sekä ajettiin autokilpailu niillä. Lisäksi tunnusteltiin ja kokeiltiin huopaista cowboy-hattua. Asiakkaille näytettiin peilistä, miltä he näyttävät hattu päässä.

Toimintakerran ehdottomaksi suosikiksi nousi cowboy-hattu, Coca-Cola ja popcorn. Siiri tunnisti osan mausteista ja esineistä. Hän tunnisti esimerkiksi valkosipulin tuoksun ja osasi nimetä krokotiilin. Autokilpailukin oli mieleen ja jokaisella kilpailukierroksella oli eri voittaja. Kalle ja Siiri voittivat kumpikin yhden kierroksen ja kokivat voitonriemua. Maija halusi seurata kilpailua sivusta. Hän ei pitänyt maissin tunnustelusta ollenkaan ja toi sen hyvin selkeästi ilmeillään esille. Kalle ei olisi malttanut lopettaa Coca-Colan juomista, vaan oli hyvin keskittynyt juomiseen. Kaikki kokeilivat cowboy-hattua. Erityisesti Kalle piti hatusta. Kolmas toimintakerta tuntui olevan asiakkaiden ehdoton lempikerta kaikista toimintakerroista. Tähän on saattanut vaikuttaa se, että asiakkaat itse saivat valita kulttuurin

ja kulttuuri lienee osittain heille tuttu. Amerikkalainen kulttuuri on lähellä suomalaista kulttuuria.

7.2.5 Lopetuskerta ja sen havainnot

Lopetuskerta pidettiin 26.7.2013 rennosti kakkukahvien merkeissä. Paikalla olivat Kalle, Maija ja Siiri. Teemaksi muodostui aiempien kertojen muisteleminen. Toistimme asiakkaiden lempitoimintoja, esimerkiksi otimme uuden autokilpailun. Haistelimme yhtä maustetta jokaisesta kulttuurista samalla, kun soitimme kyseisen kulttuurin musiikkia taustalla. Kuuntelimme samaa musiikkia kuin olimme jo aikaisemmilla toimintakertoilla kuunnelleet. Nepalikulttuurin mausteena oli kaneli, meksikolaisen kulttuurin mausteena oli minttu ja amerikkalaisen kulttuurin mausteena oli grillauskastike. Koska amerikkalainen kulttuuri osoittautui kaikkien asiakkaiden lempikulttuuriksi, toistimme siihen sisältyviä toimintoja, kuten koekelimme cowboy-hattua. Lisäksi tunnustelimme ja haistelimme chilipaprikaa, joka liittyi meksikolaiseen kulttuuriin.

Kakku ja kahvi maistuivat kaikille. Maijakin halusi osallistua tällä kerralla autokilpailuun. Hän valitsi itselleen auton ja osallistui itse kilpailuun toisen tutkimuksen tekijän avustamana. Kalle piti koko toiminnan ajan hattua päässään. Siiri osallistui aktiivisesti ja nautti koko toiminnasta tuoden sen myös sanallisesti esille. Kaikki toimintaan osallistuneet asiakkaat saivat muistoksi itsetehdyn kortin. Jokaisessa kortissa luki asiakkaan nimi ja ”kiitos osallistumisesta kesällä 2013”. Kortissa oli kuvia eri kulttuureista ja kulttuurien liput, joiden alla oli vielä kyseisen kulttuurin nimi.

Lopetuskerralla oli osan aikaa paikalla kaksi työntekijää, joita haastateltiin toiminnan lopuksi. Heiltä saatua haastattelumateriaalia on käytetty havainnointimme tukena. Työntekijät osallistuivat toimintaan avustamalla asiakkaita. Heidän haastattelustaan nousee esille asiakaslähtöisyys ja toiminnan tärkeys asiakkaille heidän toimintakykynsä ylläpitämiseksi. Edellä mainitut seikat tukevat terveyslähdeistä lähestymistapaa, josta tuli keskeinen osa tutkimusta. Kyseinen lähestymistapa näkyy tämän tutkimuksen tutkimusotteessa. Asiakkaita kannustettiin osallistumaan toimintaan ja kokeilemaan uutta sosiokulttuurisen innostamisen mukaisesti.

8 AINEISTON ANALYYSI

Tutkimus on empiirinen, koska empiirinen tutkimus hyödyntää havainnointia ja tarkkailua. Edellä mainitulla menetelmällä kerätyt tiedot tarkistetaan virheiden välttämiseksi. Tarvittaessa tietoja täydennetään ja aineistoa järjestetään tallennusta ja analyysiä varten helposti tulkittavaan muotoon. Aineiston kerääminen ja analysointi voidaan suorittaa yhtäaikaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 209–211.)

Hirsjärven ym. (2004, 213–215) mukaan tutkimusaineiston tulkitseminen tarkoittaa, että tutkimuksen tekijä pohtii ja selittää analyysistä saatuja tuloksia sekä tekee niiden pohjalta johtopäätöksiä. Tutkimustulosten avulla pyritään laatimaan synteesejä, jotka ovat tutkimuksen pääkohtia ja antavat

vastauksia tutkimustehtävään ja -kysymyksiin. Näiden pääkohtien pohjalta laaditaan tutkimuksen johtopäätökset.

Tutkimus on luonteeltaan fenomenologinen, koska fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia. Kokemukset muotoutuvat merkitysten mukaan ja nuo merkitykset ovat fenomenologian varsinainen tutkimuskohde. Metodien mukaan jokainen henkilö on yhteisöllinen perustaltaan ja merkitykset, joiden mukaan todellisuus avautuu meille, on opittu yhteisöltä jossa olemme kasvaneet. Yhteisön jäsenissä on samoja piirteitä, yhteisiä merkityksiä, tästä syystä tutkittavien kokemuksista löytyy jotain yleistä. Fenomenologinen tutkimus ei kuitenkaan pyri löytämään universaaleja yleistyksiä, vaan se pyrkii ymmärtämään tutkittavien kokemuksia. (Laine 2010, 28–31.) Tutkimus ei tavoittele laajaa yleispätevyyttä pienimuotoisuutensa vuoksi, vaan se on pienimuotoinen kokeilu tämän kaltaisesta toiminnasta tälle asiakasryhmälle.

8.1 Aineiston analyysimenetelmä

Aineiston analyysimenetelmänä tutkimuksessa käytimme teoriaohjaavaa analyysiä. Se sopi tutkimukseemme parhaiten, sillä teoriaohjaava analyysimenetelmää varten kerätään laadullista aineistoa vapaasti aineistolähtöisen analyysin tavoin, mutta tukeudutaan myös teorialähtöisen analyysin tavoin teoriapohjaan. Lisäksi tutkimusta analysoidessa käytimme sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin pohjana on usein haastattelurunko (Liite 1), mutta se koostuu myös tutkijan omasta pohdinnasta ja ajattelusta (Syrjälä ym. 1994, 89).

Analysoimme tutkimustuloksia tutkimustehtävän ja -kysymysten kautta. Tutkimuksen tuloksia on esitelty myös jokaisen henkilön omakohtaisen kokemuksen kautta. Halusimme tehdä näin, jotta saisimme parhaiten tutkimustehtävää vastaavia tuloksia. Meitä kiinnosti jokaisen asiakkaan oma kokemus, joiden pohjalta olemme myös käsitelleet ryhmän yleistä kokemusta toiminnastamme.

8.2 Analyysi

Tutkimuksen pääpaino oli moniaistisessa toiminnassa, jonka avulla oli tarkoitus tutustua eri kulttuureihin. Tutkimuksen havainnointimateriaaleja analysoitiin tutkimustehtävän ja -kysymysten kautta. Tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin havaintomateriaaleja, reflektoinnin perusteella tehtyjä muistiinpanoja sekä oppimispäiväkirjaa. Näistä nousivat keskeisimmät tutkimustulokset.

Asiakkaat saivat moniaistisesta toiminnasta pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia. Jotkut toiminnat miellettiin epämiellyttäväiksi, esimerkiksi asiakkaista Maija ei pitänyt maissin tunnustelemisesta ja Matti ei pitänyt toiminnasta ollenkaan. Toimintaan suhtautuminen oli hyvin yksilöllistä ja vaihteli jonkin verran eri toimintakerroilla. Esimerkiksi Maija ei amerikkalaisen kulttuurin kerralla osallistunut autokilpailuun ollenkaan, mutta osallistui siihen kuitenkin lopetuskerralla. Asiakkaat saivat uusia koke-

muksia. He olivat selvästi tottuneet siihen, että kun kasvojen eteen nostetaan jotain, se on syötävää. Heitä piti muistuttaa, että mausteita haistellaan, ei syödä. Kaikkia mausteita asiakkaiden ei annettu maistaa. Esimerkiksi chilijauhe olisi ollut liian tulista maisteltavaksi.

Mielestämme moniaistinen toiminta tuki vammaisten henkilöiden tutustumista kulttuureihin. Se antoi konkreettisempaa tietoa kulttuurista kuin kulttuurin sanallinen esittely. Tällainen konkreettinen toiminta tukee vammaisten henkilöiden konkreettista oppimistapaa. Asiakkaat pääsivät osallisiksi kulttuuria moniaistisen toiminnan avulla. Mielestämme kaikkien aistien hyödyntäminen toiminnan aikana tuki toiminnan tavoitteita paremmin, kuin jos olisimme käyttäneet vain yhtä aistia.

Havaintojemme mukaan asiakkaat kokivat toiminnan aikana erilaisia onnistumisen tunteita, kuten iloa miellyttävistä toiminnoista sekä mausteiden ja esineiden tunnistamisesta. He kokivat myös voitonriemua muun muassa autokilpailun voittamisesta. Lisäksi he oppivat jotain uutta itsestensä huomaamalla, minkälaisista asioista he pitävät ja minkälaisista asioista he eivät pidä. Asiakkaat saivat kokea myös yhteisöllisyyden tunnetta ryhmään kuulumisesta sekä osallisuuden tunnetta. Asiakkaat kertoivat tutkimuksen tekijöille henkilökohtaisistakin asioista sekä selvästi osoittivat välittämistä ryhmänsä muista jäsenistä. Huolta kannettiin muun muassa jäsenistä, jotka eivät olleet jollakin toimintakerralla läsnä.

Kulttuureihin tutustumisesta asiakkaat saivat hyvin vaihtelevia kokemuksia. Kokemukset olivat pääasiassa positiivisia. Asiakkaat oppivat uutta eri kulttuureista. Esimerkiksi nepalilainen ja meksikolainen kulttuuri olivat heille selkeästi ennestään tuntemattomampia, kun taas amerikkalainen kulttuuri tuntui olevan tutumpi. Asiakkaat oppivat myös, että kulttuureilla voi olla yhteisiäkin tekijöitä. Esimerkiksi niin nepalilaisessa kuin myös suomalaisessa kulttuurissa käytetään kanelia mausteena. Osa asiakkaista oli aluksi hieman ennakkoluuloisia toiminnan kulttuurillista puolta kohtaan. Esimerkiksi Matti ei halunnut maistaa kaakaota, vaikka hän pitää suklaasta.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa käydään tutkimustuloksia läpi asiakaskohtaisesti. Asiakaskohtainen lähestymistapa tutkimuksen tuloksiin mahdollistaa asiakkaiden kommenttien käyttämisen tutkimustulosten havainnollistamiseksi. Luvussa esitellään myös yhteenvetona taulukko asiakkaiden läsnäoloista.

Matti ei pitänyt toiminnasta ollenkaan ja hän toi sen selkeästi sanallisesti esille. Matti kertoi olevansa uskonnollinen eikä hän pitänyt siitä, että toimintamme ei ollut uskontopainotteista. Hän oli paikalla vain yhdellä toimintakerralla eikä osallistunut toimintaan ollenkaan.

Tommosta maailman musiikkia, minä haluan kuunnella vaan lammilaista musiikkia.

Siiri taas piti kaikesta toiminnasta niillä kerroilla, joihin hän osallistui, ja antoi siitä positiivista, sanallista palautetta. Siiri liittyi mukaan toimintaamme viimeisellä toimintakerralla kahden muun asiakkaan jäätyä toiminnasta pois. Toiminta herätti Siirissä mielle yhtymiä ja hän toi niitä innokkaasti ilmi. Hän osallistui hyvin aktiivisesti ja innokkaasti kaikkeen toimintaan.

Tää (krokotiili) ei pure. Tää on kiltti.

Mä voitin!

Kalle kommunikoi hyvin omaehtoisesti. Joskus poikettiin aiheesta hänen omiin mielenkiinnon aiheisiinsa, kuten jääkiekkoon. Hän oli läsnä kaikilla toimintakerroilla ja osallistui aktiivisesti toimintaan. Kalle antoi sanallista, positiivista palautetta erityisesti maisteluista.

Tää on hyvää.

Liisa antoi sanallista palautetta aktiivisesti niillä kerroilla, joihin hän osallistui. Liisa jäi pois toiminnastamme ensimmäisen toimintakerran jälkeen. Osa palautteesta, jota hän antoi, oli positiivista ja osa negatiivista. Negatiivista palautetta Liisa antoi joutuessa odottamaan omaa vuoroaan. Hän piti musiikista ja rummutti pöytää musiikin tahdissa. Toiminta herätti Liisassa muistoja ja mielikuvia, joita hän jakoi avoimesti.

Tätä laitetaan pullaan.

Koska mennään?

Maija ja Pekka kommunikoivat sanattomasti ilmeiden ja eleiden avulla. Malm ym. (2004, 8) mukaan vammaisten henkilöiden itseilmaisun onnistuminen on ympäristön tulkinnan varassa. Heidän kommunikointikykynsä vaihtelee vamman laajuudesta riippuen. Vaikeasti vammaiset henkilöt kommunikoivat katseen avulla, äänтелеillä, yleisellä aktiivisuudella tai passiivisuudella ja yksinkertaisilla eleillä. Meidän tutkimuksessamme yksinkertaiset eleet näkyivät Maijan nyökkäämisinä sekä Pekan hymyilemisinä.

Maija piti osasta toiminnastamme ja teki hyvin selväksi ilmeiden avulla ne toiminnan osuudet, joista ei pitänyt. Hän piti maisteltavista, erityisesti Coca-Colasta. Maija ilmaisi haluavansa lisää juotavaa avaamalla suutansa ja saaneensa tarpeeksi pitämällä suunsa kiinni. Maija ei pitänyt kovin paljoa vahvan tuoksuisista mausteista, kuten chilijauheesta. Hän kommunikoi katsomalla suoraan silmiin ja tekemällä pienen nyökkäysliikkeen ilmaisukseen pitämistä ja halukkuutta. Maija katsoi pois päin, jos hän ei pitänyt jostain, halunnut osallistua johonkin tai kun hän oli saanut tarpeekseen jostakin. Jos hän ei ollut kommunikoivalla tuulella, hän vain tuijotti syliinensä.

Pekka piti havaintojemme mukaan toiminnastamme niiltä osin, kun siihen osallistui. Pekka jäi pois toiminnastamme toisen toimintakerran jälkeen.

Hän keskittyi toiminnan eri osuuksiin ja toi lempitoimintansa, chilipaprikan tunnustelun, selkeästi hymyn avulla esille. Mielipiteen varmistamiseksi toistimme toiminnan ja saimme saman tuloksen. Pekka kommunikoi silmien liikkeillä silloin, kun hän seurasi toimintaa. Hän hymyili, jos piti jostain. Pekka ilmaisi, että ei pidä jostain, laskemalla katseensa tai katsoamalla muuten pois päin. Pekasta näki silmien liikkeistä, milloin hän keskittyi toimintaan. Esimerkiksi elävää musiikkia kuunneltaessa Pekan silmät liikkuiivat aktiivisesti kohti musiikin lähdeä.

Alla olevassa taulukossa esitellään asiakasryhmän läsnäolot eri toimintakerroilla, koska ryhmän kokoonpano on vaihdellut eri kerroilla. Paikallaolokerroilla taulukossa lukee ”paikalla” ja niillä kerroilla, kun asiakas ei ole osallistunut toimintaan, lukee ”pois”. Asiakkaat on laitettu taulukkoon aakkosjärjestyksessä. Toimintakertojen kulttuurit on nimetty taulukkoon, samoin aloitus- ja lopetuskerta. Taulukosta näkee selkeästi, että jokaisella toimintakerralla on ollut kolmesta neljään asiakasta paikalla. Yhdelläkään toimintakerralla kaikki asiakkaat eivät ole olleet samanaikaisesti paikalla. Taulukosta näkee milloin asiakkaat ovat olleet paikalla ja myös sen, milloin Siiri on liittynyt mukaan sekä milloin Liisa ja Pekka ovat jääneet toiminnasta pois. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Asiakkaiden läsnäolot.

ASIAKAS	ALOITUS	NEPALI	MEKSIKO	AMERIKA	LOPETUS
Kalle	paikalla	paikalla	paikalla	paikalla	paikalla
Liisa	paikalla	paikalla	pois	pois	pois
Maija	pois	paikalla	paikalla	paikalla	paikalla
Matti	pois	pois	paikalla	pois	pois
Pekka	paikalla	paikalla	paikalla	pois	pois
Siiri	pois	pois	pois	paikalla	paikalla

Tutkimuksessamme on otettu huomioon terveyslähtöinen lähestymistapa, joka korostaa henkilön mahdollisuuksia rajoitusten sijaan. Asiakkaiden toimintakykyä ylläpidettiin kannustamalla asiakkaita osallistumaan toimintaan. Esimerkiksi Maija saatiin innostettua mukaan autokilpailuun lopetuskerralla. Ylipäänsä toiminta oli asiakaslähtöistä sekä kannusti asiakkaita osallisiksi ja aktiivisiksi toimijoiksi. Toiminta myös kannusti asiakkaita tutustumaan uusiin asioihin tavanomaisissa rutiineissa pidättäytymisen sijaan.

10 TUTKIMUKSEN ETIIKKA JA LUOTETTAVUUS

Tässä tutkimuksessa aineisto on käsitelty luottamuksellisesti ja eettisesti. Asiakkaiden henkilöllisyyden suojaamiseksi heidän nimensä muutettiin, jotta heidän anonymiteettinsä säilyisi. Anonymiteetin turvaamiseksi meillä ei ole asiakkaista sellaisia henkilökohtaisia tietoja, jotka eivät edes olennaisesti liity tutkimukseen. Ylimääräisten tietojen puuttuminen auttoi meitä keskittymään olennaiseen, pysymään objektiivisina sekä suojaamaan asiakkaiden anonymiteettiä. Havaintomateriaali käytiin yhdessä läpi heti

jokaisen toimintakerran jälkeen, joten muistiinpanot kasattiin tuoreiden muistikuvien avulla. Joitakin avainsanoja kirjoitettiin paperille myös kesken toiminnan.

Anonymiteetillä tarkoitetaan Kuulan (2011, 108) mukaan luottamuksellisten tietojen suojaamista. Tietojen suojaaminen perustuu tutkimusetiikan lisäksi myös sitä määrittelevään henkilötietolakiin. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa sitä, että yksittäistä henkilöä ei voida tunnistaa tutkimusraportista. Luottamuksellisia tietoja voidaan säilyttää vain niin kauan, kuin niiden säilyttäminen on tutkimuksen tekemisen kannalta tarpeellista.

Tutkijan on otettava tutkimusta tehdessään huomioon monia eettisiä kysymyksiä. Tutkimuseettisten periaatteiden tunteminen ja niiden noudattaminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteisiin kuuluu muun muassa rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä sekä tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tieteelliselle tutkimukselle asetettujen vaatimusten edellytykset täytäten. (Hirsjärvi ym. 2009, 23–24; Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.)

Ihmisarvon kunnioittaminen on tärkeä lähtökohta tutkimuksen tekemiselle. Tutkimukseen osallistumisen tulisi olla vapaaehtoista tutkimukseen osallistuvilta, jotta heidän itsemääräämisoikeutensa toteutuisi. Tutkimukseen osallistuvilta tulisi myös saada suostumus heidän osallistumisestaan tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 25.) Tutkimuksen uskottavuus on suorassa yhteydessä tutkijan tekemiin eettisiin ratkaisuihin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132). Asiakkaat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heiltä saatiin suostumus osallistumiseen. Eettisistä ratkaisuista esimerkiksi huolellisuus raportoinnissa tuo tutkimukseen luotettavuutta. Aineistonkeruussa käytettiinkin suurelta osin asiakkaista tehtyjä havaintoja.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa on monia erilaista tulkinnallisia perinteitä, koska laadullinen tutkimus ei ole yksi yhtenäinen tutkimusperinne. Nämä tutkimustarkastelut ovat hyvin erilaisia ja ne painottavat erilaisia asioita. Tutkimusmenetelmien luotettavuutta punnitaan yleensä käyttämällä validiteettiä ja reliabiliteettiä käsitteitä käyttämällä. Validiteetti kertoo mitä tutkimuksessa on tutkittu ja mitä siinä on luvattu. Reliabiliteetti kertoo tutkimustulosten toistettavuudesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–136.) Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa mitään mittaria, jolla luotettavuutta voitaisiin mitata. Tutkimusta tulisikin arvioida kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus painottuu eli tutkimuksen eri kohtien pitää olla suhteessa toisiinsa. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa pitäisi miettiä miksi se on eettisesti korkeatasoinen ja miksi tutkimusraportti on luotettava. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.) Tutkimusraportin luotettavuus näkyy tässä opinnäytetyössä siinä, että se on johdonmukainen, tarkka ja havainnollistettu kuvaus koko prosessista.

Robert K. Mertonin mukaan moraalinen arvopohja koostuu kirjoittamattomista arvoista ja periaatteista, jotka tutkijat ovat ammatissaan sisäistäneet. Nämä neljä keskeisintä normia ovat universaali normi, jonka mukaan

tutkijan ominaisuudet, kuten uskonnollisuus tai kansallisuus, eivät vaikuta tutkimustulokseen. Kommunismin normi, tämä normi edellyttää tutkijan julkaisevan tutkimustuloksensa täydellisesti ja avoimesti, jotta tieto olisi kaikkien käytettävissä. Puolueettomuus normin mukaan tutkija etsii tietoa omista eduista ja arvovallasta huolimatta. Järjestelmällisen epäilyn mukaan johtopäätöksiä ja arvioita lykätään, kunnes empiirinen aineisto antaa niille riittävän vankan pohjan. (Kuula 2011, 25–26; Tuomi & Sarajärvi 2009, 126.) Pyrimme jättämään omat arvot taka-alalle tutkimusta tehtäessä, jotta ne eivät vaikuttaisi tutkimustuloksiin. Lisäksi aineistolle on haettu tukea teoriasta.

Tutkimus on noudattanut hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tutkimuksen tekijät eivät ole tietoisesti vaikuttaneet omalla toiminnallaan tutkimustuloksiin, joten tutkimustulokset ovat luotettavia. Tutkimustuloksia on käsitelty huolellisesti ja luottamuksellisesti. Asiakkaiden anonyymiyys on turvattu muuttamalla heidän nimensä raporttiin sekä jättämällä henkilökohtaiset tiedot pois. Tutkimus ja toiminta ovat huolellisesti etukäteen suunniteltuja. Raportointi on tehty tarkkaan ja harkiten, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Jokaisen toimintakerran jälkeen refleктоimme keskenämme tehtyjä havaintoja ja kirjasimme ne yhdessä ylös. Joitakin havaintoja kirjasimme jo toiminnan aikana, mutta nekin kävimme yhdessä läpi heti toiminnan jälkeen.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää Matinkulma-kodin asiakkaiden kokemuksia kulttuureista moniaistista toimintaa käyttäen. Tutkimus oli laadullinen ja aineisto kerättiin Matinkulma-kodin tiloissa. Tutkimuksessa emme pyrkineet vaikuttamaan asiakkaiden kokemuksiin toiminnasta, vaan antaa heille mahdollisuuden osallistua itse mahdollisuuksiensa mukaan. Asiakkaat osallistuivat vapaaehtoisesti toimintaan.

Teoria hankittiin osittain aineistonhankinnan jälkeen. Tutkimuksemme on siis teoriaohjaava. Teoriasta haettiin tukea tutkimuksen aineistolle, kuten terveyslähteiselle lähestymistavalle sekä asiakkaiden kanssa kommunikoinnille. Teorian lisäksi lisää luotettavuutta aineistolle saatiin Matinkulma-kotien henkilökunnan haastatteluista.

Toiminta herätti asiakkaissa muistoja, loi heille mielikuvia sekä antoi uusia kokemuksia. Asiakkaat saivat kokea voitonriemua toiminnan aikana. Edellä mainitun perusteella voidaan päätellä, että moniaistiset menetelmät olivat hyödyllisiä sekä toiminnan että asiakkaiden itsensä kannalta. Toiminta tuki asiakkaiden toimintakykyä, sillä mielikuvien syntyminen vaatii muistin toimimista. Hautalan (2012, 43) mukaan muisti on tärkeä osa ihmiselämää. Se auttaa oppimaan uusia asioita ja selviytymään arjen toiminnoista. Muisti auttaa ylläpitämään toimintakykyä.

Ikääntyminen vaikuttaa muistiin yksilöllisesti. Ikääntyessä myös virkeyden ja mielialan vaikutus muistitoimintoihin lisääntyy. Asioiden palauttaminen mieleen saattaa ikääntymisen myötä viedä enemmän aikaa kuin en-

nen. (Hautala 2012, 43.) Tämä näkyi myös toiminnan aikana. Osalta asiakkaista meni hetki aikaa palauttaa esimerkiksi mausteiden nimiä mieleen.

Asiakkailta saadun palautteen perusteella voidaan päätellä, että toiminta oli pääsääntöisesti heidän mielestään mielenkiintoista. Toiminta sisälsi heille sekä jotain ennestään tuttua että jotain uutta ja erilaista. Amerikkalaisen kulttuurin suosion perusteella voidaan päätellä, että tutut asiat olivat asiakkaille enemmän mieleen, kuin uudet. Myös esimerkiksi tutut mausteet saivat asiakkaat antamaan enemmän palautetta. Näin ollen toiminnan tuttuus lisäsi kokemuksen positiivista tunnelatausta. Materon (2004, 153) mukaan uudet kokemukset tukevat myönteisesti vammaisen henkilön tapaa käsitellä ympäröivää maailmaa.

Moniaistisuus auttoi asiakkaita oppimaan uutta, sillä se teki toiminnasta konkreettisempaa. Materon (2004, 165) mukaan vammaisten henkilöiden on vaikea omaksua käsitteellistä tietoa. Moniaistisuus teki siis kulttuurinäkökulman helposti omaksuttavaksi. Näin ollen moniaistiset menetelmät olivat tutkimuksen kannalta tarpeellisia ja auttoivat meitä pääsemään työelämäkontaktin asettamiin tavoitteisiin.

12 POHDINTA

Aihe valittiin yhteisten mielenkiintojen pohjalta. Halusimme molemmat tehdä toimintatutkimuksellisen opinnäytetyön. Meitä molempia kiinnostaa moniaistisuus ja eri kulttuurit. Tässä tutkimuksessa pääsimme hyödyntämään molempia mielenkiinnonkohteitamme. Lisäksi asiakasryhmä on molemmille jo ennestään tuttu ja halusimme syventää aikaisempia tietoja sekä taitoja ja saada lisää kokemusta. Asiakkaille halusimme tarjota virikkeitä, tutustuttaa heitä eri kulttuureihin sekä antaa heille kokemuksia moniaistisesta toiminnasta.

Tutkimuksemme oli tarkoituksella pienimuotoinen kokeilu. Sen avulla ei edes tavoiteltu yleistettävissä olevia tuloksia, vaan asiakasryhmän kokemuksia toiminnasta. Toivomme, että aloittamaamme työtämme tullaan jatkamaan tulevaisuudessa. Olemme koonneet pohdintaan oman otsikkonsa alle jatkotutkimusaiheita, joita on tullut prosessin aikana mieleemme.

12.1 Tutkimusprosessi

Tutkimusprosessi oli monivaiheinen ja pitkä. Prosessin aikana kohtasimme monia erilaisia haasteita, esimerkiksi asiakasryhmän vaihtuminen. Sovelsimme alkuperäistä suunnitelmaa vastaamaan uuden asiakasryhmän tarpeita. Aineistonkeruumenetelmiä muokattiin kesken tutkimuksen huomattuamme, että suunnitelmamme ei toimi sellaisenaan tämän asiakasryhmän kanssa. Haastattelun osuus jäi suunniteltua pienemmäksi.

Osallistuva havainnointi valittiin tärkeimmäksi aineistonhankintamenetelmäksi. Analysoimme pääasiallisesti havainnointimateriaalia, sillä haastattelumateriaalia saimme vain henkilökunnalta perustuen yhteen osittaiseen toimintakertaan. Henkilöressurssien vuoksi henkilökunnalla ei ollut

mahdollisuutta olla läsnä eikä meidän siten ollut mahdollista haastatella heitä toiminnastamme. Lisäksi asiakkaiden kommunikointihaasteiden vuoksi heidän haastattelemisensa osoittautui tuloksettomaksi. Suunniteltaessa haastattelukysymyksiä asiakasryhmämme oli eri kuin lopullinen asiakasryhmämme toiminnan aikana. Alkuperäinen suunnitelma oli tehdä samantyyppistä toimintaa lapsiperheiden kanssa ja olimme suunnitelleet haastattelevamme heitä kuullaksemme heidän kokemuksiaan toiminnasta. Muutimme koko tutkimuskonseptia vastaamaan paremmin tutkimuksen asiakasryhmää ja alustavasti halusimme pitää haastattelun edelleen aineistonkeruumenetelmänä saadaksemme edellä mainitun asiakkaiden kokemusnäkökulman esille. Kuitenkin kommunikointihaasteiden vuoksi tuli selväksi, että haastattelumateriaalia ei kerry riittävästi analysointia varten.

Tutkimusprosessin aikana asiakasryhmän kokoonpano ja koko vaihtelivat suuresti. Asiakkaista vain Matti osallistui jokaiseen toimintakertaan. Tutkimusprosessin aikana pohdimme ryhmäkoon ja ryhmän jäsenten osallisuutta sekä niiden vaikutusta tutkimustuloksiin. Olemme kuitenkin vaakaasti sitä mieltä, että koska analysoimme tuloksia sekä yksilön että ryhmän näkökulmasta, vaihtelevuudet eivät vaikuttaneet tutkimuksen tuloksiin. Kaikki asiakkaamme asuvat Matinkulma-kodeissa, joten he tunsivat toisensa jo ennestään. Tämä tarkoittaa sitä, että poissaolijoiden vaikutus ryhmän dynamiikkaan ei ollut niin merkittävä kuin jos ryhmän jäsenet olisivat olleet toisilleen tuntemattomia.

Ensimmäisellä toimintakerralla havaitsimme, että PowerPoint-esitys tietokoneen näytöltä ei saanut asiakkaiden huomiota osakseen. Tämän takia kuvaesitys jätettiin pois myöhemmiltä kerroilta. pohdimme, että synnä mielenkiinnon puutteelle saattoi olla se, että tietokoneen näyttö ei välttämättä ollut riittävän suuri. Jos meillä olisi ollut käytössämme projektori, jonka avulla olisimme saaneet heijastettua seinälle isomman kuvan, kuvaesitys olisi saattanut herättää mielenkiintoa asiakkaissa.

Elävän musiikin käyttämiseen liittyi kaksi olennaista havaintoa. Elävä musiikki oli asiakkaiden mieleen. Sen suosio saattoi johtua siitä, että se oli elävää musiikkia, ei esimerkiksi tietokoneelta soitettua musiikkia. Asiakkaat näkivät muusikon, joka edusti olemuksellaan omaa kulttuuriaan. Pohdimme myös ulkopuolisen, asiakkaille tuntemattoman muusikon vaikutusta asiakkaisiin ja heidän kommunikointiinsa. Kalle ja Maija kommunikoivat elävän musiikin toimintakerralla tavallista vähemmän, mikä saattoi johtua muusikon läsnäolosta tai jostain henkilökohtaisemmasta syystä.

Kolmella toimintakerralla toimme mukanaamme lämmintä ja yhdellä kerralla kylmää, hiilihapollista juomaa. Juomat olivat asiakkaiden keskuudessa hyvin suosittuja. Niiden suosioon on saattanut vaikuttaa se, että suu on herkkä aistimaan lämpötilojen vaihteluja. Lämpimän juoman suosio saattoi perustua lämmön mukanaan tuomaan miellyttävään tunteeseen. Kylmän juoman suosio saattaa selittyä hiilihapoilla, jotka poreilevat mukavasti suussa tai sen virkistävällä kylmyydellä lämpimänä kesäpäivänä. Kaikki juomat olivat makutyypiltään makeita, mikä osaltaan saattoi vaikuttaa juomien suosioon.

12.2 Tutkimuksen haasteet

Toimintamme oli vahvasti asiakaslähtöistä, mikä toi mukanaan paljon haasteita. Yhtenä haasteena oli kahden asiakkaan sanallisen kommunikointitaidon puuttuminen, mistä johtuen heidän mielipiteensä perustuvat omiin havaintoihimme. Havainnoinnin tukena olisi voitu käyttää jotakin muutakin menetelmää, esimerkiksi valokuvaamista tai videotointia.

Haastatteluosuuden osoittautuessa tuloksettomaksi asiakkaiden kommunikointihaasteiden vuoksi, heräsi kysymys, miten olisimme voineet tehdä haastattelusta paremmin asiakkaille sopivan. Olisimme kenties voineet muotoilla kysymykset toisin tai esimerkiksi käyttää kuvia kommunikoinnin tukena. Tehdessämme kysymyksistä helpommin ymmärrettäviä, jouduimme samalla pohtimaan, tuliko niistä liian johdattelevia. Lisäksi pitempiaikaisella toiminnalla olisimme saattaneet saada erilaisia tutkimustuloksia. Pidemmällä aikavälillä asiakkaat ja heidän kommunikointitapansa olisivat tulleet tutummiksi tutkimuksen tekijöille ja tekijät olisivat saattaneet saada enemmän tutkimusaineistoa. Samasta aiheesta keskustelimme myös Matinkulma-kotien henkilökunnan kanssa.

Jokaisen toimintakerran pituus oli noin 45 minuuttia. Mielestämme toiminta oli sopivan pituista. Asiakkaat jaksoivat keskittyä toiminnan aikana, vaikka toiminnan lopussa he selkeästi alkoivat ilmaista, että he eivät jaksa enää ja alkaa olla aika lopettaa. Otimme asiakkaiden toimintakyvyt huomioon toiminnassa ja keksimme tarvittaessa vaihtoehtoisia tapoja osallistua toimintaan. Esimerkiksi avustimme Maijaa autokilpailuun osallistumisessa, kun hän ei itsenäisesti pystynyt osallistumaan. Toiminta oli mielestämme sopivaa asiakasryhmälle.

Toimintamme sisältö ei kuitenkaan miellyttänyt Mattia. Matti olisi kaivannut hengellisyyttä toimintaamme eikä halunnut sen puuttumisen vuoksi osallistua. Toimintamme ei siis vastannut hänen tarpeisiinsa. Hänen tarpeisiinsa olisi voitu paremmin vastata, jos olisimme esimerkiksi usean kulttuurin sijaan keskittyneet vain yhteen kulttuuriin ja käsitelleet valittua kulttuuria lähemmin myös uskonnollisesta näkökulmasta.

Amerikkalainen kulttuuri osoittautui asiakkaiden lempikulttuuriksi. Tähän on saattanut vaikuttaa se, että amerikkalainen kulttuuri on lähellä suomalaista kulttuuria ja siten ehkä asiakkaille tutumpi kuin nepalilainen ja meksikolainen kulttuuri. Amerikkalaisen kulttuurin suosimiseen on saattanut vaikuttaa myös se, että kyseinen kulttuuri oli asiakkaiden itsensä valitsema sekä se, että toiminta sekä tutkimuksen tekijät olivat tulleet jo tutuiksi aiempien kertojen perusteella. On mahdollista, että tutkimustulos tämän kulttuurin kohdalla olisi voinut olla toinen, jos amerikkalainen kulttuuri olisi ollut ensimmäisen toimintakerran teemana ja meidän valitsemana.

Toiminnastamme olisi voinut tehdä entistä asiakaslähtöisempää antamalla asiakkaiden valita kaikki kulttuurit. Olisimme myös voineet etukäteen selvittää asiakkaiden mielenkiinnon kohteita, joiden ympärille olisimme voineet rakentaa toiminnan. Aikataulumme eivät valitettavasti antaneet tilaa tällaiselle pidemmän ajan toiminnalle. Mikäli toiminta olisi ollut asiakaslähtöisempää, se olisi tuonut mukanaan uudenlaisia haasteita. Esimerkiksi

jos kulttuurivaihtoehtoja ei olisi millään tavalla rajattu, kulttuurien valinta itsessään olisi ollut pitkälinen prosessi eivätkä asiakkaat välttämättä olisi päässeet yksimielisyyteen valituista kulttuureista.

12.3 Tutkimuksen soveltaminen

Tutkimus on pienimuotoinen pilotti ja sillä on paljon soveltamismahdollisuuksia. Tutkimusta voidaan soveltaa muun muassa muissakin vammaisten henkilöiden asumisyksiköissä ja päivätoiminnassa. Tutkimusta voidaan soveltaa eri-ikäisten ja toimintakyvyltään erikuntoisten asiakkaiden kanssa. Sukupuolikaan ei ole esteenä tällaiselle toiminnalle. Toimintaa voi aina muokata soveltumaan asiakasryhmän tarpeisiin sopivaksi.

Vammaisten henkilöiden lisäksi tutkimusta voidaan hyödyntää myös eri asiakasryhmien kanssa, esimerkiksi mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tai vanhusten kanssa. Vanhuksien toimintakykyä voidaan ylläpitää tutkimuksen kaltaisen toiminnan avulla. Kulttuureihin tutustumista moniaistisin menetelmin voidaan myös hyödyntää esimerkiksi lisäämään tasa-arvoisuutta eri kulttuureita edustavien lasten ja nuorten välillä. Kulttuurinäkökulman avulla on helppo tutustuttaa maahanmuuttajat uuteen kulttuuriin ja vastaavasti taas kantaväestö heidän kulttuuriinsa. Näin ollen saadaan lisättyä suvaitsevaisuutta.

Tutkimusta voidaan soveltaa myös vaihtamalla näkökulmaa. Valitsemamme viiden perusaistin sijaan olisimme voineet käyttää liike- ja tasapainoasteja luomaan kehollista toimintaa, esimerkiksi yhteisötanssia kulttuureihin liittyen. Tanssi on keino ilmaista itseänsä ja sitä voidaan toteuttaa oman toimintakyvyn mukaan. Yhteisötanssia voidaan soveltaa sopimaan myös pyörätuolissa istuville henkilöille. Kyseistä tanssimuotoa nimitetään tuolitanssiksi. Kehollisuus auttaa yksilöä hahmottamaan oman vartalonsa rajoja, mikä on tärkeää ikääntyville ja vammaisille henkilöille.

12.4 Vammaisuusnäkökulma

Tutkimuksessamme toteutettiin hyvän elinympäristön edellytyksiä antamalla asiakkaille mahdollisuuksia tehdä valintoja. Lisäksi heidän erityistarpeitaan huomioitiin esimerkiksi keksimällä tarvittaessa vaihtoehtoisia keinoja osallistua toimintaan. Huomioimme asiakkaiden yksilölliset tarpeet toiminnassamme toistamalla toiminnan erikseen jokaisen asiakkaan kanssa sekä huomioimalla tilajärjestelyissä pyörätuolien esteettömän kulkemisen.

Tutkimuksessa asiakkaat huomioitiin YK:n julistuksen mukaisesti ensisijaisesti henkilöinä. Kohtasimme heidät ennakkoluulottomasti ilman tutkimukseen kuulumattomia tietoja, kuten asiakkaiden diagnooseja. Huomioimme TSS-oikeudet jakamalla asiakkaille tietoa sekä osallistamalla heitä kulttuuriseen toimintaan. Käytimme myös moniaistista kommunikointia kulttuurin valitsemiseen.

12.5 Oman toiminnan arviointi

Opinnäytetyöprosessi oli antoisa ja opimme paljon. Syvensimme tietojamme tieteellisistä käytännöistä, opimme uutta asiategstin kirjoittamisesta ja raportoinnista. Opimme soveltamaan teoriaa käytäntöön ja ongelmanratkaisutaitomme kehittyivät opinnäytetyön prosessin ja sen haasteiden myötä. Lisäksi opimme yleisestikin soveltamaan ja joustamaan. Esimerkiksi ensimmäiselle toimintakerralle olimme valmistelleet PowerPointesityksen nepalilaiseen kulttuuriin liittyvistä kuvista. Juuri kukaan ei kiinnittänyt huomiota esitykseen, joten katsoimme sen turhaksi emmekä seuraaville kerroille tehneet esitystä ollenkaan. Sovelsimme siis toimintamalliamme kesken toiminnan, koska yksi toiminnan osa ei toiminut. Lisäksi saimme lisäkokemusta jo ennestään tutun asiakasryhmän kanssa toimimisesta.

Tutkimuksen toteutus sujui tutkimuksen tekijöiden näkökulmasta hyvin. Kohtasimme prosessin aikana haasteita, mutta niistä selvittiin. Tutkimuksen sujuvuuteen vaikutti myös toimiva yhteistyö Matinkulma-kotien kanssa. Yhteydenpito yhteistyökumppanimme kanssa toimi ongelmitta. Saimme heiltä tukea ja kannustusta opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyön aikataulussa on pysytty, vaikka aikataulutus onkin ollut tiukka.

Opinnäytetyöparina toimimme hyvin. Opinnäytetyöraportin kirjoittamiseen olemme osallistuneet tasapuolisesti. Olemme kirjoittaneet osan tekstistä yhdessä ja osan erikseen. Toiminnan aikana meillä molemmilla oli omat roolimme, jotka syntyivät luontevasti. Yhteistyömme sujui saumattomasti, koska meillä on paljon aikaisempaa kokemusta toistemme kanssa työskentelemisestä.

12.6 Jatkotutkimusaiheita

Kulttuuriin tutustumisesta moniaistisin menetelmin on tehty vain vähän tutkimuksia. Vammaisille, ikääntyville henkilöille järjestetään vain niukasti toimintaa, joten tällaiselle toiminnalliselle tutkimukselle oli tarvetta. Suurin osa toimintaan osallistuneista asiakkaista ei käy päivätoiminnassa. Tämän vuoksi tutkimuksemme oli ajankohtainen ja tarpeellinen.

Tutkimusta tehtäessä tulimme pohtineeksi myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Aihetta voisi esimerkiksi lähestyä eri näkökulmasta, kuten tarinallisten menetelmien kautta. Aiheesta voisi myös tehdä pidemmän aikavälin tutkimuksen. Aiheeseen läheisesti liittyen olisi myös mielenkiintoista tutkia, miten haastavalta asiakasryhmältä saataisiin vieläkin luotettavampaa aineistoa.

LÄHTEET

- Hautala, E. 2012. Senioriopas. Hyvinvointi, terveys ja palvelut ikääntyville. Helsinki: Oy Nord Print Ab.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hulsegge, J. & Verheul, A. 1987. Snoezelen. Another world. Chesham: Rompa.
- Hämeenlinnan kaupunki. 2013. Kehittämishankkeet. Palveluiden kehittäminen. Virvelinranta – YKS. Viitattu: 5.8.2013.
<http://www.hameenlinna.fi/Kehittyva-Hameenlinna/Kaynnissa-olevat-hankkeet/>
- Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kivelä, S-L. 2012. Hyviä vuosia. Arvokas ja turvallinen ikääntyminen. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.
- Lähdesmäki, L. & Vornanen, L. 2009. Vanhuksen parhaaksi. Hoitaja toimintakyvyn tukijana. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Matero, M. 2004. Vammaisuus eri näkökulmista. Teoksessa Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy, 165–203.
- Matinkulma-kodit. 2013. Viitattu 17.6.2013.
<http://www.hameenlinna.fi/Vammaispalvelut/Palveluasuminen2/Kehitysvammaisten-palveluasuminen/Kehitysvammaisten-asuntola/>

Matinkulma-kotien henkilökunta. 2013. Hoitohenkilökunta. Matinkulmakodit. Haastattelu 26.7.2013.

Niemelä, P. 2009. Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari, M, Pohjola, A. & Poso, T. (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 209–236.

Numminen, H. & Vesala H. 2013. Ikääntymisen määrittely. Kehitysvammaliitto. Vernerinet. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Viitattu: 24.7.2013.

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/ikaantyminen/muutokset/maarittely.html>

Pagliano, P. 2012. The Multisensory Handbook. A guide for children and adults with sensory learning disabilities. Abingdon: Routledge.

Repo, M. 2004. Vammaisuus eri näkökulmista. Teoksessa Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy, 9–11.

Romppanen, J. & Holopainen, M. 2010. Kuppi kahvia - inkiväärillä vai ilman?: Monikulttuurisia kohtaamisia moniaistisessa tilassa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Seppälä, H. 2012. Kehitysvammaisuus ja vanheneminen. Teoksessa Näslindh-Ylispangar, A. Vanhuksen teveyden, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. Helsinki: Oy Edita Ab, 93–105.

Sirkkola, M. 2013. Sosiaalialan yliopettaja. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haastattelu 20.8.2013.

Sirkkola, M. 2010. Multisensory Environments in social care: Participation and empowerment in sociocultural multisensory work. HAMKin e-julkaisuja 9/2010. Hämeenlinna.

Suomen YK-liitto. 2012. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Viitattu:12.8.2013. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf.

Syrjäjä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Syvänen, S-L. 2013. Palveluyksikön esimies. Matinkulma-kodit. Haastattelu 22.7.2013.

Tiittula, L. 1997. Kulttuurien välinen viestintä. Teoksessa Pitkänen, P. (toim.) Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen. Helsinki: Oy Edita Ab, 33–51.

Tilastokeskus. 2012. Vastasyntyneiden elinajanodote 1751-2011. Viitattu: 22.8.2013.

<http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tutkiminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

HAVAINNOINTILUPA

Aineiston hankinta- ja haastattelulupa

Olemme sosionomi-opiskelijoita Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme toiminnallista opinnäytetyötä aiheesta kokemuksia multisensorisesta toiminnasta monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Aiomme havainnoida toimintakertojen aikana sekä haastatella satunnaisotannalla toiminnan päätteeksi muutamia henkilöitä. Meillä on vaitiolovelvollisuus ja keräämämme aineisto on tarkoitettu ainoastaan opinnäytetyötämme varten. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti.

Minua _____

Saa havainnoida

Saa haastatella

Päiväys, paikka ja allekirjoitus

Tiedustelu mahdollisista allergioista

Onko sinulla ruoka-aineallergioita? Ei Kyllä

Mitä allergioita? _____

Onko sinulla hajuyliherkkyyksiä? Ei Kyllä

Mitä yliherkkyyksiä? _____

Kiitos!

Susanna ja Tiia

HAASTATTELURUNKO

Kysymysten teemat

- Toiminnan herättämät ajatukset/tuntemukset

- Mikä oli mukavinta/Mistä ei tykännyt

- Risut/ruusut

- Mitä opit/yllättikö jokin

- Kulttuurien väliset erot

- Muuta sanottavaa